

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისი სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ნია ზურაბიანი

სავალუტო ბაზრის განვითარების გლობალური გამოწვევები და
საქართველო

სამაგისტრო პროგრამა: ბიზნეს ადმინისტრირება

ნაშრომი შესრულებულია ბიზნეს ადმინისტრირების მაგისტრის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად.

ხელმძღვანელი: ასოცირებული პროფესორი

შოთა შაბურიშვილი

თბილისი 2020

ანოტაცია

გლობალიზაციის პირობებში სულ უფრო და უფრო ვითარდება საერთაშორისო ვაჭრობა, ქვეყანათა უმრავლესობაში გამოიყენება საკუთარი ეროვნული ვალუტა, რომლებიც საერთაშორისო დონეზე არაკონვერტირებადია და შესაბამისად, მათი საშუალებით შეუძლებელია საერთაშორისო ბიზნესის განხორციელება.

უცხოეთის ქვეყნებში ბიზნესის წარმოებისთვის საჭიროა ეროვნული ვალუტის გაცვლა სხვა ქვეყნის ვალუტაზე. საერთაშორისო სავალუტო სისტემა მოწოდებულია დაადგინოს წესი, რომლის თანახმადაც ქვეყნები შეაფასებენ ეროვნულ ვალუტას და გაცვლიან მათ სხვა ქვეყნის ვალუტაზე. ამასთანავე, საერთაშორისო სავალუტო სისტემა ითვალისწინებს თითოეულ ქვეყანაში საერთაშორისო ფულად შემოსულობებსა და გადასახდელს შორის წარმოქმნილი დისპროპორციების დაბალანსების მექანიზმს. სწორედ ზემოთ აღნიშნულის განაპირობებს საერთაშორისო სავალუტო ბაზრის არსებობას და საჭიროებას.

ნაშრომში განხილულია საერთაშორისო სავალუტო ბაზრის ისტორია, ევოლუცია დასაბამიდან დღემდე, აღწერილია მისი განვითარების თანმდევი პროცესები. ასევე განხილულია დღეისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი კრიპტოვალუტათა სისტემა, რომელზეც განსხვავებული შეხედულებები არსებობს მსოფლიოს მეცნიერებს შორის მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეების გამო.

ნაშრომში განხილულია ასევე ლარის მთავარი გამოწვევები, კრიზისები, მისი ისტორია და ბოლოდროინდელი გაუფასურების გამომწვევი მიზეზები.

Annotation

Globalization as we know more and more is developing international trade, most countries use their own national currencies, which are internationally non convertible and therefore, they are unable to carry out international business.

Conducting business in foreign countries is necessary for the national currency exchange to the foreign currency. International monetary system is intended to determine the terms under which countries will evaluate the national currency and exchange them with other countries' currencies. At the same time, the international monetary system provides for each country in the international monetary receipts and payments arising from the balancing mechanism of disproportionality. The above leads to the existence and the need for the international currency market.

The paper discusses the history of the international currency market, evolution from the beginning to the present day describing the processes accompanying its evolution. It also discusses the most important cryptocurrency system to date, which has caused a lot of controversy in the world because of its pros and cons.

The paper also discusses the main challenges of the lari, the crises, its history and the causes of the recent devaluation.

სარჩევი

შესავალი	4
1. სავალუტო ბაზარი გლობალიზაციის პირობებში	Error! Bookmark not defined.
1.1 სავალუტო ბაზარის სპეციფიკა	6
1.2 ფინანსური ბაზრები გლობალიზაციის პირობებში.....	16
1.3 ვალუტის კურსის თეორიები	22
1.4. კრიპტოვალუტები გლობალიზაციის პირობებში.....	27
2. სავალუტო ბაზარი საქართველოში	Error! Bookmark not defined.
2.1 ეროვნული ვალუტის ბაზრის ფორმირების თავისებურებები გარდამავალ პერიოდში.....	31
2.2 ლარის კურსის დინამიკაზე მოქმედი ფაქტორები, თანამედროვე გამოწვევები	43
2.3 კრიპტოვალუტების განვითარების პერსპექტივები საქართველოში.....	54
2.4 COVID19 პანდემით გამოწვეული კრიზისის პირობებში ლარის მიმართ საზოგადოების ნდობის კვლევა	60
დასკვნა	68
გამოყენებული ლიტერატურა	70
დანართი.....	72

შესავალი

თემის აქტუალობა. მეწარმეებმა, რომლებიც ეწევიან კომერციულ საქმიანობას საერთაშორისო ბაზარზე უნდა უზრუნველყონ საერთაშორისო სავალუტო სისტემაში სააღრიცხვო ოპერაციების სწორად წარმართვის კონტროლი. მსოფლიო ყოველდღიურად ვითარდება შესაბამისად ნებისმიერმა ცვლილებამ ნებისმიერ საკითხში ფეხი უნდა აუწყოს ამ ყველაფერს, გამონაკლისი არ არის სავალუტო ბაზარიც. დასაბამიდან დღემდე მეწარმეებმა, სავალუტო ბაზრებმა, ვალუტამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა, თითოეული ჩავარდნა გაკვეთილი უნდა იყოს იმის თუ რა შეცდომის დაშვების უფლება არ აქვთ მომავალში.

საერთაშორისო სავალუტო სისტემა არის ორგანიზაციების, წესების, მოლაპარაკებების და ინსტრუმენტების ერთობლიობა, რომელთა მიზანია ქვეყნებს შორის სავალუტო ურთიერთობათა უზრუნველყოფა. იგი როგორც სხვადასხვა ეროვნული ვალუტების გაცვლის სისტემა, არეგულირებს იმ ვალდებულებებისა და დავალიანებების დაფარვის წესებს, რომელიც წარმოიშობა საგარეო ვაჭრობისა და სხვა საერთაშორისო ფინანსური ოპერაციების შედეგად.

ლარს როგორც ეროვნული ვალუტის მიმოქცევას ეროვნული ბანკი არეგულირებს. მასზეა სწორედ დამოკიდებული რამდენად სწორ გადაწყვეტილებებს მიიღებს და როგორი იქნება მომხმარებელთა ნდომა ეროვნული ვალუტის მიმართ.

კვლევის მიზანი და ამოცანა. კვლევის მიზანია და ამოცანაა გლობალური პროცესების მიმდინარეობის ფონზე გავაანალიზოთ საერთაშორისო სავალუტო ბაზრის ფუნქციონირების მექანიზმი მისი ისტორიული განვითარების კვალდაკვალ. გავიგოთ რამ მოახდინა გავლენა მის განვითარებაზე, რა ახალ პროცესებს ითვალისწინებენ იმისათვის

რომ ბაზარი იყოს სრულყოფილი და გამართული. რამ გამოიწვია მისი განვითარება და როგორი იყო სავალუტო ბაზარი თავდაპირველად.

კვლევის საგანი და ობიექტი. კვლევის საგანი და ობიექტი არის ერთი მხრივ, ზოგადად საერთაშორისო სავალუტო ბაზარი მისი ისტორიულ პოლიტიკური განვითარების პროცესების აღწერა და მისი ერთიან სტრუქტურად ჩამოყალიბების მექანიზმის განხილვა, მეორე მხრივ საერთაშორისო სავალუტო ბაზარზე მიმდინარე პროცესები და ის მოვლენები, რომლებმაც დღევანდელი მდგომარეობა მოაღწევინა.

კვლევის მეთოდი. საკვლევი საკითხის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, კვლევა განხორციელდა ტრიანგულაციური მიდგომის საფუძველზე, რაც გულისხმობს ერთზე მეტი კვლევის მეთოდის კომბინაციურ გამოყენებას. კვლევის ფარგლებში განხორციელდება თეორიული და ემპირიული - რაოდენობრივი და თვისებრივი მეთოდების კომბინირება

კვლევის საწყის ეტაპზე მოპოვიპოვით შესაბამისი ლიტერატურა, სტატისტიკური მონაცემები საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახურიდან, საქართველოს ეროვნული ბანკიდან და სხვა სახელმწიფო დაწესებულებებიდან. ინტერნეტით მოძიებულ იქნება სხვა ქვეყნების საჯარო დაწესებულებების და საერთაშორისო ორგანიზაციების კვლევების მონაცემები, რის საფუძველზეც განხორციელდება ლიტერატურის ანალიზი, დოკუმენტების ანალიზი და მეორადი ინფორმაციის ანალიზი.

კვლევის თვისებრივი მეთოდების გამოყენებით მიღებული შედეგები აისახა რაოდენობრივი კვლევების ინსტრუმენტში. COVID19 კრიზისის პირობებში ლარის მიმართ დამოკიდებულებისა და მოლოდინების შესწავლის მიზნით, განხორციელდა საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობრივი კვლევა. გამოკითხვა ჩატარდა სტრუქტურირებული კითხვარის გამოყენებით.

ნაშრომის მნიშვნელობა. ნაშრომი დაეხმარება ნებისმიერ დაინტერესებულ მხარეს იქნება ეს ფიზიკური თუ იურიდიული პირი რომელიც შეისწავლის საერთაშორისო სავალუტო ბაზრის ფუნქციონირების მექანიზმს მისი ისტორიული განვითარების ეტაპებს და ამ ბაზარზე მიმდინარე პროცესების ზეგავლენას საერთაშორისო ვაჭრობაზე. ასევე დაეხმარება გაიგოს ლარის ისტორიული განვითარების ეტაპები, მისი კრიზისები და დღევანდელი მდგომარეობა ეროვნული ვალუტის.

1.1 სავალუტო ბაზარის სპეციფიკა

სავალუტო ბაზარი (ფორექსის ბაზარი¹) არის საერთაშორისო დეცენტრალიზებული ბაზარი ვალუტის გარიგების შესახებ. ის მოიცავს არსებულ ან ფიქსირებულ ფასებში ვალუტების ყიდვის, რეალიზაციისა და ვაჭრობის სხვადასხვა მახასიათებლებს.

ამ ბაზრის მთავარი ხელშემწყობი არიან მეგა გლობალური ბანკები. მსოფლიოს მასშტაბით განთავსებული ფინანსური ჰაბები ფუნქციონირებს როგორც სავაჭრო ობიექტის მთავარი მიმწოდებელი მთელი დღის განმავლობაში მყიდველთა და გამყიდველთა ფართო სპექტრს შორის, შაბათ-კვირის გამორიცხვით.

ფორექსის ბაზარი არ ახდენს გავლენას სხვადასხვა ვალუტის შედარებითი მნიშვნელობებზე, მაგრამ ადგენს ერთი ვალუტის ღირებულების არსებულ საბაზრო ფასს მეორეზე მიმართებით.

სავალუტო ბაზარი მოქმედებს ფინანსური ინსტიტუტების საშუალებით და ის ფუნქციონირებს სხვადასხვა დონეზე. ბანკები ეყრდნობიან ფინანსურ ინსტიტუტებს, სახელწოდებით "დილერები", რომლებიც აქტიურად მონაწილეობენ სავალუტო ვაჭრობის უზარმაზარი რაოდენობით. ვინაიდან თავად დილერების უმეტესობა ბანკებია, ეს უხილავი ბაზარი ცნობილია როგორც "ბანკთაშორისი ბაზარი".

სავალუტო ბაზარი მხარს უჭერს გლობალურ ვაჭრობას ვალუტის ტრანსფორმაციის გზით. იგი ასევე ეხმარება პირდაპირ სპეკულაციას ვალუტის ღირებულებასთან მიმართებაში, და ვაჭრობის სპეკულაცია ახდენს საპროცენტო განაკვეთის ცვალებადობის საფუძველზე ორ ვალუტას შორის.

ფორექსის ბაზარი ექსკლუზიურია შემდეგი ატრიბუტების გამო (Waldo, 2018):

¹ Forex, FX, ან ვალუტის ბაზარი არის გლობალური დეცენტრალიზებული ან ზედმეტად მოვაჭრე (OTC) ბაზარი ვალუტის ვაჭრობისთვის

1. მისი მეგა სავაჭრო მოცულობა, რომელიც გულისხმობს მსოფლიოს მასშტაბით უმსხვილეს აქტივების კლასს, რაც გამოიწვევს არაჩვეულებრივ ლიკვიდობას;
2. მისი ფიზიკური განაწილება;
3. მახასიათებლების მრავალფეროვნება, რომლებიც გავლენას ახდენს გაცვლით კურსზე;
4. შედარებითი მოგების დაბალი ზღვარი, რომელიც დაკავშირებულია სხვა ფიქსირებული შემოსავლის ბაზრებთან;
5. ბერკეტის გამოყენება მოგების და ზარალის ზღვრების გასაზრდელად.

სავალუტო ბაზარი რადიკალურად გარდაიქმნა 1971 წელს. თავისუფალი მცურავი ვალუტების შემოღების დღიდან და უფრო და უფრო ახდენს გავლენას ვალის, კაპიტალის, სასაქონლო და საბინაო ბაზრებზე.

ფორექსის ბაზარზე ასევე გავლენა მოახდინა გლობალიზაციამ და ტექნოლოგიურმა წინსვლებმა.

ტექნოლოგიურმა განვითარებებმა ხელი შეუწყო ბაზრის გამჭვირვალობას და ახალი დაინტერესებული მხარეებისთვის ბაზრის შეღწევას. ფორექსის ფასმა უზარმაზარი გავლენა მოახდინა გლობალურ ბიზნეს ოპერაციებზე.

სხვადასხვა ეკონომიკასა და მათ ვალუტებს შორის კავშირის სრულყოფილი გაგება ინვესტორებს საშუალებას აძლევს დაიცვან მთლიანი ფინანსური მდგომარეობა სხვა ვალუტასთან შედარებით.

გლობალურმა ეკონომიკამ, რომელსაც მსოფლიო მასშტაბით რეალურ დროში გადაადგილდება ინფორმაცია, ხელი შეუწყო ფორექსის ბაზრის ზრდას.

ტექნოლოგიურმა წინსვლამ და ხარჯების შემცირებამ კონგლომერატებს საშუალება მისცეს სწრაფად გადაეყვანათ თავიანთი წარმოების ბაზა ყველაზე უფრო ეფექტურ ქვეყანაში. მოცემულ სავაჭრო დღეს, ფორექსის ბაზარი მოიცავს სხვადასხვა განზომილებებს

ბიზნესისგან ერთ ვალუტის დუეტში. ჩვეულებრივ, ინვესტორები შეაფასებდნენ თავიანთ პორტფელის მუშაობას რეგიონალურად შეფასებულ ინდექსთან მიმართებაში².

ჩვეულებრივ, ანაზღაურება იზომება რეგიონალური ვალუტით. თუ ეს მაჩვენებელი ზევით მიიწევს, მაგრამ რეგიონალური ვალუტა ეცემა, ეს გამოიწვევს რეგიონის ინდექსის დაბრუნების არა-რეგიონალურ ვალუტას. ინსტიტუტების მიზანია დაადგინონ სტრატეგიები, რომლებიც გამოიწვევს მოგების გაუმჯობესებას.

ზოგიერთ მნიშვნელოვან სტრატეგიას წარმოადგენს შემდეგი ტენდენცია, შედარებითი ღირებულების, ტრანსპორტით ვაჭრობა და არასტაბილურობის ვაჭრობა.

მეგა ინსტიტუტები და საცალო ინვესტორები ახდენენ ISE FX³ ოფციების განსხვავებულ საბაზრო ჩარჩოს. რამდენიმე სტრატეგია, რომელიც გამოყენებულია ლაქ-სავალუტო ბაზარზე, შეიძლება გამოყენებულ იქნას ოფციონის ბაზარზე სხვადასხვა ფორმით.

ინვესტორები იყენებენ ტექნიკურ ანალიზს ფორექს ვაჭრობისთვის. ოფციონის გამოყენება საშუალებას აძლევს რამდენიმე სტრატეგიას, მათ შორის ჰეჯირების გაუმჯობესებას, პორტფელის სხვა გაუმჯობესებას.

ვაჭრობის გადამწყვეტი ასპექტია რისკის ტოლერანტობის ლიმიტის დადგენა და ვაჭრობა. გლობალიზაცია, FX- ის ელექტრონული ვაჭრობის განვითარებასთან ერთად, ხელი შეუწყო ფორექსის ბაზრის ექსპონენციალურ ზრდას.

მეგა ინსტიტუტებს შეუძლიათ ჩამოაყალიბონ ალგორითმული სავაჭრო სისტემები, რომლებიც მოიცავდა ვაჭრობის წინასწარ განსაზღვრულ წესებს. საცალო ინვესტორებს შეუძლიათ გამოიყენონ ალგორითმები მათი კონკრეტული სავაჭრო წესების შესაბამისად.

² გლობალური კაპიტალის ზოგიერთი ცნობილი მაჩვენებელი არის Nikkei 225 (ტოკიო), FTSE 100 (ლონდონი), DAX (ფრანკფურტი), TSX (ტორონტო), S&P / ASX 200 (სიდნეი) და SP-500 (New York).

³ ISE FX პარამეტრები საშუალებას აძლევს ინვესტორებს შეასრულონ ზუსტი შეფასებები აშშ დოლართან დაკავშირებით სხვა ვალუტასთან მიმართებაში. ISE FX ოფციები ემყარება აშშ დოლარს.

გლობალიზაციის ზრდამ ჩამოაყალიბა ურთიერთდამოკიდებული ბაზრები, რომლებიც ხაზს უსვამენ ბერკეტთა Forex- ის დამსახურებასა და შემცირებას. რამდენიმე ექსპერტი მოიხსენიებს პროდუქტებისა და მომსახურების საერთაშორისო სპეციალობის სარგებელს. გლობალიზაციის საერთო სარგებელი აბალანსებს სოციალურ და ეკონომიკურ ხარჯებს უფრო მეტი ეფექტურობის მიღწევით და განვითარებადი ქვეყნებში განვითარების ხელშეწყობით.

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ვითარდება ფინანსური ბაზრის გლობალიზაცია. საერთაშორისო ფინანსური ბაზრები არსებითად გაფართოვდა და სავალუტო ბაზრებზე და კაპიტალის ბაზრებზე საგრძნობლად გაიზარდა გარიგების მოცულობა. ინფორმაციისა და სატელეკომუნიკაციო ტექნოლოგიების პროგრესმა, კაპიტალის ბაზრებზე ლიბერალიზაციამ და ახალი ფინანსური ინსტრუმენტების შემუშავებამ კიდევ უფრო შეუწყო ხელი საერთაშორისო კაპიტალის ნაკადების სტიმულირებას, რამაც გამოიწვია საერთაშორისო საფინანსო ბაზრებზე უფრო მეტი გაფართოება და ეფექტურობა, საერთაშორისო კაპიტალის ნაკადებამდე.

ინინდუსტრიალიზებულ ქვეყნებში დაფუძნებული ინვესტორების პორტფელები მიკერძოებულია შიდა აქტივების მიმართ ("სახლის მიკერძოება"), ხოლო ეროვნული დანაზოგები შინაგანად შეიწოვება ("Feldstein-Horioka პარადოქსი"). გრძელვადიანი ისტორიული პერსპექტივიდან, წმინდა კაპიტალის ნაკადების ზომა არ გაიზარდა. (Kunio Okina, 1999) გლობალიზაციის განვითარება განსხვავებულად შეიძლება იქნას განხილული მას შემდეგ, რაც მხედველობაში მივიღებთ სხვა ასპექტებს, როგორცაა არასაბალანსური ოპერაციების წარმოება. დერივატიული ინსტრუმენტები გვთავაზობენ ძირითადი აქტივების შემადგენლობაში მყოფი თანმდევი რისკების შესაძლებლობას, და ასეთი განაწილება შეიძლება განმეორებით იქნას გამოყენებული და ცალკეულ შემთხვევაში განიხილებოდეს. იმის გათვალისწინებით, რომ ტრანსსასაზღვრო ფინანსური გარიგებების ზრდას ორი ელემენტი აქვს - ერთი არის დაზოგვის მობილობის გაზრდა (ეს არის გაუმჯობესების ეფექტურობა ინტეროპორტული რესურსების განაწილებაში), ხოლო მეორე

კი რისკის გადაცემის ზრდა (ანუ მოხმარების შემცირება რისკის დივერსიფიკაციის გზით) - ტრანსსასაზღვრო წარმოებულების გარიგებები გააუმჯობესებს რისკის გადაცემის ეფექტურობას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მეწარმეთა გარიგების განვითარების შედეგად, როგორც ჩანს, ფინანსური აქტივების ფასების არბიტრაჟი უფრო რბილი გზით მუშაობს, ვიდრე წარსულში, რაც ასევე უზრუნველყოფს გლობალიზაციის დამამტკიცებელ მტკიცებულებას. როგორ და რა ტემპით განვითარდება ფინანსური გლობალიზაცია მომავალში მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ცენტრალური ბანკების მიერ მონეტარული პოლიტიკის გატარებაზე.

ბოლო ათწლეულში ყველაზე ხშირად მოსმენილი ტერმინები ფინანსთა სამყაროში ალბათ "ფინანსური გლობალიზაცია" ყოფილა. როგორც ხშირად მსგავსი პოპულარიზებული ტერმინოლოგიის შემთხვევაში, მისი განმარტება ორაზროვანია. განვასხვავოთ ფინანსური გლობალიზაციისა და ფინანსური ინტერნაციონალიზაციის. "ინტერნაციონალიზაციას" ვადგენთ, როგორც სიტუაციას, როდესაც იზრდება გარკვეული საგარეო გარიგებები, ხოლო "გლობალიზაცია", როგორც ის, სადაც თითოეული ქვეყნის ეკონომიკა, მათ შორის მისი ფინანსური ნიშნებიც, უფრო და უფრო ინტეგრირდება, რის შედეგადაც ვითარდება ერთიანი ბაზარი.

ფინანსური გლობალიზაციის მომავალი და მისი გავლენა ცენტრალური ბანკების მანდატებსა და მიზნებზე. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ უმთავრესად ფოკუსირებულია ფინანსური ბაზრების გლობალიზაცია მასშტაბით ქვეყნებში, ასევე მართალია, რომ ფინანსური გლობალიზაცია მჭიდრო კავშირშია ეკონომიკის რეალური მხარის გლობალიზაციასთან.

ისტორია

ვალუტის გაცვლა პირველად მოხდა უძველესი დროიდან (Geiss, 2014). ფულის შემცვლელები (ადამიანები, რომლებიც სხვებს ეხმარებოდნენ ფულის შეცვლის საქმეში,

ასევე იღებდნენ საკომისიოს ან საფასურის დარიცხვას) ცხოვრობდნენ წმინდა მიწაზე თალმუდური მწერლობის ხანაში (ბიბლიური დრო). ამ ხალხს (ზოგჯერ "კოლლიბისტებს" უწოდებენ) იყენებდნენ ქალაქის სადგომებს და დღესასწაულის ნაცვლად წარმართთა ტაძარს (Bromiley, 1979). ფულის შემცვლელი ასევე იყვნენ უახლესი ხანის სილვერმენტები და / ან ოქრომჭედლები (Crump, 1981). ჩვენს წელთაღრიცხვამდე IV საუკუნეში ბიზანტიის მთავრობამ შეინარჩუნა მონოპოლია ვალუტის გაცვლის შესახებ.

ვალუტა და გაცვლა იყო ვაჭრობის მნიშვნელოვანი ელემენტები ძველ სამყაროში, რაც ხალხს საშუალებას აძლევდა შეიძინონ და გაეყიდათ ისეთი საგნები, როგორცაა საკვები, ჭურჭელი და ნედლეული (Cartwright, 2018). თუ ბერძნულ მონეტას ეგვიპტურ მონეტაზე მეტი ოქრო ქონდა, მისი ზომისა თუ შინაარსის გამო, მაშინ ვაჭარს შეეძლო დაეტოვებინა ნაკლები ბერძნული ოქროს მონეტა უფრო ეგვიპტური, ან მეტი მატერიალური საქონელი. სწორედ ამიტომ, მათი ისტორიის გარკვეულ მომენტში, დღეს მიმოქცევაში არსებულ მსოფლიოს ბევრ ვალუტას ჰქონდა მნიშვნელობა აღიარებული სტანდარტის კონკრეტულ რაოდენობამდე, როგორცაა ვერცხლი და ოქრო. თუმცა თანდათანობით ყველაფერი შეიცვალა და განვითარდა. სავალუტო ბაზარი არის ბაზარი, სადაც მყიდველები და გამყიდველები მონაწილეობენ უცხოური ვალუტის ყიდვაში და შექენაში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ბაზარს, სადაც სხვადასხვა ქვეყნის ვალუტები ყიდულობენ და ყიდიან. სავალუტო ბაზრის სტრუქტურა მოიცავს ცენტრალურ ბანკებს, კომერციულ ბანკებს, ბროკერებს, ექსპორტიორებსა და იმპორტიორებს, ემიგრანტებს, ინვესტორებს, ტურისტებს. ეს არის საგარეო ბაზრის მთავარი მოთამაშეები.

თუ მათ როგორც პირამიდის ფორმის მქონე ფიგურაში გდავანაწილებთ: პირამიდის ძირში არიან უცხოური ვალუტის ნამდვილი მყიდველები და გამყიდველები - ექსპორტიორები, იმპორტიორები, ტურისტები, ინვესტორები და ემიგრანტები. ისინი ვალუტების ნამდვილი მომხმარებლები არიან და კომერციულ ბანკებს უახლოვდებიან, რომ შეიძინონ იგი.

კომერციული ბანკები სავალუტო ბაზრის მეორე ყველაზე მნიშვნელოვანი ორგანოა. უცხოური ვალუტით მომუშავე ბანკები თამაშობენ „ბაზრის შემქმნელთა“ როლს, იმ

თვალსაზრისით, რომ ყოველდღიურად ასახელებენ უცხოური ვალუტის ყიდვისა და რეალიზაციის ვალუტის კურსებს. ასევე, ისინი ფუნქციონირებენ როგორც სახლების გასუფთავება, რითაც ხელს შეუწყობს ვალუტის მოთხოვნილებასა და ვალუტის მიწოდებას შორის სხვაობის შემცირებას. ეს ბანკები ყიდულობენ ვალუტას ბროკერებისგან და ყიდიან მყიდველებს.

პირამიდის მესამე ფენა წარმოადგენს სავალუტო ბროკერებს. ბროკერები ფუნქციონირებს, როგორც კავშირს ცენტრალურ ბანკსა და კომერციულ ბანკებს შორის, ასევე რეალურ მყიდველებსა და კომერციულ ბანკებს შორის. ისინი ბაზრის ინფორმაციის ძირითადი წყაროა. ესენი არიან ის პირები, რომლებიც თავად არ ყიდულობენ უცხოურ ვალუტას, არამედ უფრო ადრე აწარმოებენ გარიგებას მყიდველსა და გამყიდველს საკომისიო საფუძველზე.

ფუნქციები (THEINTACTONE.COM, 2018)

სავალუტო ბაზარზე საყოველთაოდ ცნობილია როგორც FOREX, მსოფლიო ქსელი, რომელიც საშუალებას აძლევს ბირჟაზე გატანას მთელს მსოფლიოში. ქვემოთ მოცემულია სავალუტო ბაზრის ძირითადი ფუნქციები, რომლებიც რეალურად მისი მუშაობის შედეგია:

- 1) გადარიცხვის ფუნქცია: სავალუტო ბაზრის ძირითადი და ყველაზე თვალსაჩინო ფუნქციაა ფულადი სახსრების (უცხოური ვალუტის) გადაცემა ერთი ქვეყნიდან მეორეზე გადასახდელების ანგარიშსწორებისთვის. იგი, ძირითადად, მოიცავს ერთი ვალუტის კონვერტაციას სხვა ქვეყანაში, სადაც FOREX– ის როლი არის მსყიდველობითი ენერჯის გადატანა ერთი ქვეყნიდან მეორეზე.

გადარიცხვის ფუნქცია ხორციელდება საკრედიტო ინსტრუმენტების გამოყენებით, მაგალითად, საბანკო კანონპროექტებით, უცხოური ვალუტის გადასახადებით და სატელეფონო ტრანსფერებით.

- 2) საკრედიტო ფუნქცია: FOREX უზრუნველყოფს მოკლევადიანი კრედიტის იმპორტიორებს, რათა ხელი შეუწყოს საქონლისა და მომსახურების გლუვი ნაკადის გაბეჭვას ქვეყნიდან ქვეყანაში. იმპორტიორს შეუძლია გამოიყენოს კრედიტი უცხოური შესყიდვების დასაფინანსებლად.
- 3) Hedging ფუნქცია: სავალუტო ბაზრის მესამე ფუნქციაა სავალუტო რისკების დაცვა. უცხოური ვალუტის მხარეებს ხშირად ეშინიათ გაცვლითი კურსის რყევების, ანუ ერთი ვალუტის ფასის სხვა მეორის თვალსაზრისით. გაცვლითი კურსის ცვლილებამ შეიძლება გამოიწვიოს მხარეზე მოგება ან ზარალი.

ამრიგად, FOREX უზრუნველყოფს ამ მომსახურებას მოსალოდნელი ან ფაქტობრივი მოთხოვნების / ვალდებულებების დასაფარად, წინამდებარე ხელშეკრულებების სანაცვლოდ. შემსყიდველი კონტრაქტი, როგორც წესი, სამთვიანი ხელშეკრულებაა, რომ მომავალში ვალუტის სხვა ვალუტის ყიდვა ან გაყიდვა განსაზღვრულ თარიღზე მომავალ დღეს, შეთანხმებულ ფასად მოხდეს. ამრიგად, კონტრაქტის დროს არ ირიცხება ფული.

სავალუტო ბაზრებზე რამდენიმე დილერია, მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია ბანკები. ბანკებს აქვთ თავიანთი ფილიალები სხვადასხვა ქვეყანაში, რომლის მეშვეობითაც ხდება უცხოური ვალუტის გაადვილება, ბანკის ასეთ მომსახურებას გაცვლითი ბანკები ეწოდება.

სავალუტო გარიგების სახეები

უცხოური ვალუტის გარიგებები ეხება უცხოური ვალუტის გაყიდვას და შეძენას. უბრალოდ, სავალუტო გარიგება არის ერთი ქვეყნის ვალუტის გაცვლის ხელშეკრულება შეთანხმებული გაცვლითი კურსით განსაზღვრულ თარიღზე.

1. **ადგილზე გარიგება:** ადგილზე გარიგება ხდება, როდესაც სხვადასხვა ვალუტის მიყიდველი და გამყიდველი წყვეტენ მათ გადახდას გარიგების ორ დღეში. ეს ვალუტების გაცვლის ყველაზე სწრაფი გზაა. აქ ვალუტის გაცვლა ხდება ორდღიანი პერიოდის განმავლობაში, რაც არ ნიშნავს ქვეყნებს შორის გაფორმებული

ხელშეკრულებების გაფორმებას. გაცვლითი კურსი, რომლითაც ვალუტის გაცვლა ხდება, ეწოდება Spot გაცვლით კურსი. ეს კურსი ხშირად გაბატონებული გაცვლითი კურსია. ბაზარი, რომელშიც ფასდაკლებული ადგილების გაყიდვა და შეძენა ხდება, ეწოდება Spot Market.

2. **ველით გარიგება:** შემავალი გარიგება არის სამომავლო გარიგება, სადაც მყიდველი და გამყიდველი ხელშეკრულებას აწარმოებენ ვალუტის ყიდვისა და შეძენის შესახებ ხელშეკრულების 90 დღის შემდეგ, ფიქსირებული გაცვლითი კურსი განსაზღვრული თარიღით მომავალში. კურსს, რომლითაც ვალუტის გაცვლა ხდება, ეწოდება ფორვარდის გაცვლითი კურსი. ბაზარს, რომელშიც გარიგება ხდება ვალუტის ყიდვისა და შეძენის შესახებ მომავალი თარიღის მიხედვით, ეწოდება წინსვლის ბაზარი.
3. **სამომავლო გარიგება:** მომავალი გარიგებები ასევე არის წინასწარი გარიგებები და გარიგებებს ეხება ხელშეკრულებები ისევე, როგორც ჩვეულებრივი წინსვლის ოპერაციები. ამასთან, მომავალი კონტრაქტით დადებული გარიგებები განსხვავდება გამტარი კონტრაქტში დადებული გარიგებისგან შემდეგი საფუძვლებით:
 - შემდგომი კონტრაქტები შეიძლება მორგებულია კლიენტის მოთხოვნით, ხოლო მომავალი კონტრაქტები სტანდარტიზებულია, როგორცაა თვისებები, თარიღი და ხელშეკრულებების ზომა სტანდარტიზებული.
 - სამომავლო კონტრაქტებით ვაჭრობა შესაძლებელია მხოლოდ ორგანიზებულ ბირჟებზე, ხოლო წინამდებარე კონტრაქტებით ვაჭრობა შესაძლებელია ნებისმიერ ადგილას, კლიენტის მოხერხებულობის გათვალისწინებით.
 - წინასწარი კონტრაქტების შემთხვევაში არ არის საჭირო ზღვარი, ხოლო ყველა მონაწილეს უნდა ჰქონდეს ზღვარი და თავდაპირველი ზღვარი ინახება როგორც გირაოს, რათა განისაზღვროს მომავალი პოზიცია.
4. **გაცვლის გარიგებები:** სვოპ გარიგებები მოიცავს ორი განსხვავებული ვალუტის ერთდროულ სესხს და სესხს ორ ინვესტორს შორის. აქ ერთი ინვესტორი სესხულობს ვალუტას და მეორე ვალუტის სესხს გადასცემს მეორე ინვესტორს. ვალუტის

დაფარვის ვალდებულება გამოიყენება გირაოს სახით, ხოლო თანხის დაფარვა ხდება პროცენტული კურსით. გაცვლითი კონტრაქტები ინვესტორებს საშუალებას აძლევს გამოიყენონ ის თანხები, რომლებიც მის საკუთრებაში არსებულ ვალუტაში აქვთ, გადაიხადონ სხვა ვალუტაში ასახული ვალდებულებები უცხოური ვალუტის რისკის გარეშე.

5. **ვარიანტი გარიგებები:** უცხოური ვალუტის ვარიანტი ინვესტორს შესაძლებლობას აძლევს შეცვალოს, მაგრამ არა ვალდებული ვალუტის გადაცემა ერთი დასახელების მეორეზე შეთანხმებული გაცვლითი კურსით წინასწარ განსაზღვრული თარიღით. ვალუტის შეძენის ვარიანტს უწოდებენ Call of Option- ს, ხოლო ვალუტის გაყიდვის ვარიანტს უწოდებენ Put- ს ვარიანტს.

ამრიგად, სავალუტო გარიგება გულისხმობს ერთი ქვეყნის ვალუტის სხვა ქვეყნის ვალუტად გადაქცევას ანგარიშსწორების.

1.2 ფინანსური ბაზრები გლობალიზაციის პირობებში

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, მთელს მსოფლიოში განიხილება ტრანსსასაზღვრო ფინანსური ნაკადების მუდმივი ზრდა. პირველი, სხვადასხვა საფინანსო ინსტიტუტებმა, მათ შორის ბანკებმა და ინსტიტუციონალურმა ინვესტორებმა, გააფართოეს თავიანთი საქმიანობა გეოგრაფიულად. ამ პროცესში ისინი შუამავლის როლს ასრულებდნენ კრედიტორებისგან თანხების გადარიცხვისთვის ეროვნული საზღვრების გასწვრივ. მეორეც, უფრო ზომიერი ფასიანი ქაღალდების ბაზრებმა მოიპოვა მკაფიო ტრანსსასაზღვრო ორიენტაცია. ხშირ შემთხვევაში, ახლად გამოშვებული ფასიანი ქაღალდები შექმნილია და საზოგადოებას სთავაზობენ ისე, რომ მაქსიმალური იყოს მათი მიმართვა საერთაშორისო ინვესტორებისთვის. (Issing, 2000)

ეს მოვლენები ასახავდა ტრანსსასაზღვრო ფინანსურ ნაკადებზე კონტროლის პროგრესულ დემონტაჟს და ზოგადად ეროვნული ფინანსური ბაზრების ლიბერალიზაციას.

ამან გამოიწვია სესხის აღების შესაძლებლობების მთელი რიცხოვნობა მთელ მსოფლიოში. კერძოდ, მნიშვნელოვნად აღინიშნა ფინანსური შესაძლებლობების სპექტრი, რომელიც ხელმისაწვდომია მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის დასაფინანსებლად და მიმდინარე ანგარიშის ჭარბი დონის დასამუშავებლად.

ბოლო რამდენიმე ათეული წლის განმავლობაში, ინფორმაციულ სისტემას შეეძლო უფრო მეტი მონაცემების უფრო სწრაფად გამოთვლა და შენახვა. სატელეკომუნიკაციო ქსელების გაფართოებამ და გაზარდამ მათი შესაძლებლობები, ხოლო მონაცემთა გაცვლის უფრო საიმედო პროტოკოლებმა შესაძლებელი გახადეს კომპიუტერული მანქანების დაკავშირება უფრო ეფექტური გზით. შედეგად, ტრანსსასაზღვრო ფინანსური გარიგებები გახდა უფრო ადვილი და უფრო უსაფრთხო, რაც ეფექტურად შეამცირა მანძილზე შექმნილი ბარიერის მიხედვით, განისაზღვრება ეს გეოგრაფიით ან სხვა ფაქტორებით. უფრო მეტიც, განსაკუთრებით ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში, ფინანსური ბაზრები იქცა მზარდი განვითარებადი ფინანსური პროდუქციის ფართო სპექტრისთვის, რომელიც ხშირად ზოგადად აღწერილია როგორც "წარმოშობის" ინსტრუმენტები. ეს პროდუქტები

შესაძლებელს ხდის მსესხებლებს და გამსესხებლებს შეცვალონ რისკის ზემოქმედება, აგრეთვე დროთა განმავლობაში შეცვალონ ისინი.

ამასთან, ფინანსური ბაზრების ინტეგრაცია ეროვნულ საზღვრებს შორის არ არის ახალი მოვლენა. ოქროს სტანდარტის პერიოდში, მეცხრამეტე საუკუნის შუა პერიოდიდან 1914 წლამდე, ფინანსური ბაზრები კარგად იყო ინტეგრირებული გლობალურ დონეზე, თუმცა საერთაშორისო ფინანსური სისტემის არქიტექტურა ძალიან განსხვავდებოდა იმით, რაც ახლა არის. მიუხედავად ამისა, ეკონომიკური პოლიტიკის შემქმნელთა მიერ 1914 წლის წინა პერიოდში გათვალისწინებული რამდენიმე საკითხი გასაოცრად ჰგავს დღევანდელ დღეს ფინანსური ბაზრების გლობალიზაციასთან დაკავშირებულ საკითხებს. ეს მოიცავს საკითხებს, როგორცაა საერთაშორისო ფინანსური სისტემის დაუცველობა კრიზისებისგან ან მანევრის შეზღუდული ადგილი, რომელიც ხელმისაწვდომია ეკონომიკური პოლიტიკისთვის, რომელიც ახორციელებს კონკრეტულ მიზნებს ეროვნულ დონეზე. ფინანსური ბაზრები სულ უფრო გლობალიზებულ იქნა.

რა სარგებელი და რისკია დაკავშირებული ფინანსური ბაზრების გლობალიზაციასთან და რა გავლენა აქვს მონეტარული პოლიტიკისთვის?

სარგებელი

ფინანსური ბაზრების გლობალიზაციასთან დაკავშირებული ეკონომიკური სარგებლობის მოკლე აღწერილობა გვთავაზობს ობსტფელდმა (1994), რომელიც წერს, რომ "თეორიულად, ინდივიდები იღებენ შესაძლებლობას, რომ გაათანაბრონ მოხმარება საზღვარგარეთ სესხებით ან დივერსიფიკაციით, ხოლო მსოფლიო დანაზოგია. მიმართულია მსოფლიოს ყველაზე პროდუქტიული ინვესტიციის შესაძლებლობებზე ⁴". თეორიის პრაქტიკული შედეგია ის, რომ გლობალურადაა ინტეგრირებული ფინანსური ბაზრები უზრუნველყოფს მოქნილი ანგარიშის დეფიციტის დაფინანსების უფრო მოქნილ გზებს, როგორც მიმდინარე

⁴ Obstfeld, M-კალიფორნიის უნივერსიტეტის ეკონომიკის პროფესორი, ბერკლი და ადრე საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მთავარი ეკონომისტი.

ანგარიშის დეფიციტის დაფინანსების, ისე მიმდინარე ანგარიშის ჭარბი დონის გადამუშავებაში. უფრო მეტიც, საბაზრო მექანიზმების თავისუფალ თამაშს უნდა ჰქონდეს იმის უზრუნველყოფა, რომ მსესხებლებმა და გამსესხებლებმა არ იციან ზედმეტი რისკები.

დამატებითი სარგებელი ფინანსური ბაზრების გლობალიზაციიდან მოიცავს ტექნოლოგიური წინსვლის უფრო სწრაფ გავრცელებას, ფინანსურ ინოვაციებს, და, ზოგადად, ფინანსურ შედეგს მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში.

გლობალურ ფინანსურ ბაზარზე, საგადახდო, ანგარიშსწორებისა და სავაჭრო სისტემების, აგრეთვე ფინანსური ინფორმაციის სისტემების ტექნოლოგიური წინსაწრები შეიძლება ხელმისაწვდომი იყოს ყველა ბაზრის ყველა მონაწილისთვის, მყისიერად. მაგალითად, 1990-იან წლებში გარკვეულმა მსხვილმა ფინანსურმა ინსტიტუტებმა გამოაქვეყნეს, არანაკლებ ან შეზღუდული ღირებულებით, გაანგარიშების ახალი მეთოდები, რომლებიც მათ შეიმუშავეს საბაზრო რისკების ექსპოზიციის გაზომვისთვის, ასევე მოგვიანებით, მათი საკრედიტო რისკის ექსპოზიციისთვის. ამან ხელი შეუწყო ახალი რისკების გაზომვის ტექნოლოგიების შედარებით სწრაფ გავრცელებას უამრავ ფინანსურ ინსტიტუტებში, რომლებმაც საჭირო გახდნენ მათი რისკების შეფასების სისტემების განახლება, მათ შორის ევროკავშირის ზონაში მდებარე ფინანსური ინსტიტუტების.

ფინანსური ბაზრების გლობალიზაციით სარგებლის კიდევ ერთი წყარო არის ფინანსური ინოვაციების გავრცელება. მიუხედავად მათი საცხოვრებელი ადგილისა, ფინანსური ბაზრის მონაწილეებს შეუძლიათ, იმ პირობით, თუ მათ შეუძლიათ აჩვენონ საკმარისი სანდოობა, გამოიყენონ ახალი ფინანსური პროდუქტები, როგორც კი ეს ინსტრუმენტები დაიწყებენ ბაზარზე ფუნქციონირებას.

Berger, DeYoung, Genay და Udell (2000) წარმოადგენენ ფინანსურ სექტორში ეფექტურობის ცვლილების ანალიზს უცხოური ფინანსური ინსტიტუტების შემოსვლის შემდეგ. ისინი აჩვენებენ, რომ ეფექტურობის მიღწევები შეზღუდულია, რაც, სავარაუდოდ, ასახავს სირთულეებს, რომლებიც დაკავშირებულია ადგილობრივი ფინანსური ინფორმაციის მოპოვებასთან. ამასთან, ისინი ასევე აჩვენებენ, რომ აშშ – ს საფინანსო ინსტიტუტებს,

როგორც ჩანს, შეეძლება ეფექტურობის მოგება ადგილობრივ ფინანსურ ბაზრებზე შესვლისას, რაც, როგორც ჩანს, გაზრდის კონკურენციის დადებით გავლენას და კორპორატიული ექსპერტიზის გადაცემას. (Berger, 2000)

რისკები

ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში, სანამ უფრო მეტი პროგრესი იქნა მიღწეული ფინანსური ბაზრების ინტერნაციონალიზაციაში, ფინანსური კრიზისების მრავალი შემთხვევა მოხდა. ამ ფინანსურმა კრიზისებმა ზოგიერთმა ადგილობრივმა და გლობალურმა ეკონომიკურმა ეკონომიკურმა განვითარებამ განაპირობა. შედეგად, ეკონომიკური პოლიტიკის შემქმნელებმა, ბაზრის მონაწილეებთან ერთად, დიდი ყურადღება მიაქციეს იმ საკითხს, თუ როგორ უკეთესად აარიდონ ფინანსური კრიზისი. კერძოდ, 1999 წლის აპრილში შეიქმნა ჯგუფი, რომელსაც ეწოდა ფინანსური სტაბილურობის ფორუმი (FSF), რომლის მიზანია ხელი შეუწყოს საერთაშორისო ფინანსური სტაბილურობას ინფორმაციის გაცვლისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის გზით, ფინანსური ზედამხედველობისა და მეთვალყურეობის მიმართულებით.⁵

კოორდინაციის პრობლემები, როგორც ჩანს, ძირითადად გვხვდება ძირითადი აგენტის პრობლემების სახით, რომლებიც გავლენას ახდენენ მსესხებლებსა და გამსესხებლებს შორის ურთიერთობაზე, ინფორმაციის ასიმეტრიის ან ინფორმაციის გადამოწმების პრობლემების გამო.

როგორც ფინანსური კრიზისის საწინააღმდეგო საშუალება, ზოგიერთმა კომენტატორმა შესთავაზა აღედგინათ კაპიტალის ნაკადის გარკვეული შეზღუდვები კონკრეტულ შემთხვევებში. ამის მაგალითზე ხშირად მოყვანილი მაგალითია ჩილე, სადაც

⁵ ფინანსური სტაბილურობის ფორუმი შეიქმნა Deutsche Bundesbank- ის მაშინდელი პრეზიდენტის, ჰანს ტიტმეირის მიერ მომზადებული მოხსენების დასკვნის შესაბამისად, G7- ის ქვეყნების ფინანსთა მინისტრებისა და ცენტრალური ბანკის მმართველების მოთხოვნით. ფინანსური სტაბილურობის ფორუმის ინტერნეტ მისამართია <http://www.fsforum.org>.

მოკლევადიანი კაპიტალის შემოდინება ჯარიმდება 1991 და 1998 წლებში მინიმალური სარეზერვო მოთხოვნების დაკისრების გზით. გარკვეულმა დამკვირვებლებმა, ჩილეს ეკონომიკის შესრულებისა და ბოლო წლების კრიზისებისადმი მისი გამძლეობის გათვალისწინებით, აღნიშნეს, რომ მოკლევადიანი კაპიტალის შემოდინების ეს სისტემა შესაძლოა ეფექტური ყოფილიყო კრიზისების თავიდან ასაცილებლად და ჩილეში ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებისთვის. მტკიცებულებების ანალიზი არ იძლევა დადასტურებას, რომ მოკლევადიანი კაპიტალის შემოდინების ჯარიმა დადებითად მოქმედებს ჩილეს შემთხვევაში. (Edwards, 1999)

კიდევ ერთი შემოთავაზებული საშუალება არის ჯეიმს ტობინის მიერ თავდაპირველი წინადადება, რომელიც გადასახადის უცხოური ვალუტის გარიგებების ან, ზოგადად, ყველა მოკლევადიანი ფინანსური ნაკადის გადასახადის შესახებ იყო. (Tobin, 1996) ტობინის გადასახადის მომხრეები ამტკიცებენ, რომ ეს ხელს შეუწყობს ფინანსური ბაზრის არამდგრადობის შემცირებას, ხოლო ფინანსური ბაზრის მონაწილეებისთვის ცოტა ძვირია, განსაკუთრებით გრძელვადიანი გარიგებებისათვის. ძალის არგუმენტი, რომელიც გაკეთდა Tobin-ის შემოთავაზებული გადასახადის წინააღმდეგ, არის ის, რომ მისი განხორციელება რთული იქნებოდა. ტობინის გადასახადის წინააღმდეგ მიმართული სხვა არგუმენტები უფრო მჭიდრო კავშირშია ეკონომიკურ თეორიასთან. ტობინის გადასახადი გამოიწვევს გარიგების ხარჯების ზრდას. მიუხედავად იმისა, რომ ზრდა შეიძლება მცირე ზომის იყოს, ვიდრე გარიგებული თანხები, იგი შეიძლება გააძლიეროს მიმდინარე ჩარჩოებში უკვე დაფიქსირებული ბაზრის არაეფექტურობები, რომლებიც ნაწილობრივ წარმოიქმნება თუნდაც გარიგების დაბალი ხარჯებისგან და აშკარად ჩანს საშინაო მიკერძოებებისა და ფელდშტეინ-ჰორიოკას გამოცანები. (De Grauwe, 2000) ამრიგად, ეკონომიკური კვლევების არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით, რთული დასადგენი იქნებოდა ტობინის გადასახადის სასარგებლოდ.

ცხადია, რისკების ექსპოზიცია უნდა განისაზღვროს გარემოებების სიმძიმის რამდენიმე შესაძლო ხარისხის მიხედვით. ნორმალური გარემოებების გათვალისწინებით, საბაზრო

სტრესის პერიოდებში, ეგრეთ წოდებული ღირებულების რისკის მაჩვენებელს შეუძლია უზრუნველყოს რისკის ზემოქმედების საიმედო ზომების მიღება ⁶ . ამასთან, წინდახედულობა მოითხოვს, რომ ფინანსური ბაზრის მონაწილეებმა შეაფასონ ზარალის რისკები ექსტრემალური ბაზრის სტრესულ პერიოდებში, ისე, რომ შეძლებენ შეაფასონ, თუ რამდენადაა შესაძლებელი მათი კაპიტალის ბუფერული ხარჯვა ასეთ გარემოებებში. საბაზრო ზედამხედველობის კომიტეტის ბაზის კომიტეტის მიერ გაკეთებულ რეკომენდაციებში მითითებულია, თუ როგორ საკრედიტო რისკის ექსპოზიციას, ბასლის კომიტეტი მიმდინარეობს რეკომენდაციების ახალი სერიის მომზადების პროცესში, რომელიც ეხება უფრო ზუსტი და მრავალფეროვანი გაზომვების მეთოდებს.

⁶ ღირებულების რისკის მაჩვენებელი შეიძლება იქნას აღიარებული, როგორც შეფარდებული რისკების ზომა, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა სახის რისკებს, მათ შორის უცხოური ვალუტის, პროცენტის, კაპიტალის და საკრედიტო რისკის ჩათვლით. ზოგიერთ ავტორს ვარაუდობს, რომ გამოიყენოთ რისკ – რისკი, როგორც აგრესიული რისკების ექსპოზიციის ინდიკატორი. მაგალითად, ჰოდა და საჰელი (1997 წ.) იყენებენ ღირებულების რისკს, რომ გაანალიზონ ხარჯები და სარგებელი, რომელიც დაკავშირებულია ინვოისური ვალუტის ცვლასთან, როდესაც საერთო ვალუტის საერთო რისკი ხდება ძალიან დიდი. ბლეჯერი, მ. და ლ. შუმახერი (1998) იყენებენ ღირებულების რისკს, შეეცადონ შეაფასონ ცენტრალური ბანკების უნარი შეინარჩუნონ გაცვლითი კურსის რგოლები.

1.3 ვალუტის კურსის თეორიები

ნაშრომში მათი მნიშვნელობიდან და აქტუალობიდან გამომდინარე ყურადღება გავამახვილეთ ვალუტის კურსის სამ თეორიაზე: (Jaiswal):

1. მსყიდველობითუნარიანობის პარიტეტის თეორია;
2. საპროცენტო განაკვეთის თეორია;
3. ვალუტის კურსის მონეტარული თეორია.

მსყიდველობითუნარიანობის პარიტეტის თეორია

ერთი ფასის კანონი, მსყიდველუნარიანობის პარიტეტის უმარტივესი კონცეფცია (PPP), ნათქვამია, რომ იდენტურ საქონელს ერთნაირი ფასი უნდა ჰქონდეს ყველა ერში. ამრიგად, სხვადასხვა ქვეყანაში გაყიდული საქონლის ფასები, რომლებიც საერთო ვალუტად გადაქცეულია, იდენტური უნდა იყოს.

წონასწორობის ფასის განაკვეთი ორ ვალუტას შორის, მსყიდველუნარიანობის პარიტეტის თეორიის თანახმად, ტოლი იქნება ორ ქვეყანაში თუ ფასების დონის თანაფარდობაა, როგორც ეს ქვემოთ მოცემულია:

$$Se = Px / Py$$

სადაც, Se მიუთითებს ადგილზე გაცვლით კურსზეხოლო Px და Py მიუთითებს ფასების დონეზე ორ სხვადასხვა ქვეყანაში x და y.

ამასთან, ფასები შეიძლება დამახინჯდეს მთელი რიგი ფაქტორებით, როგორცაა გადასახადები, ტრანსპორტის ხარჯები, შრომის კანონები და სავაჭრო ბარიერები, როგორცაა ტარიფები.

PPP– ს საფუძველზე, ვალუტის გაცვლითი კურსების ჯვარედინი შედარება შეიძლება განხორციელდეს Big Mac ინდექსისა და CommSec iPod ინდექსის გამოყენებით.

The Big Mac index:

მაკდონალდმა შეაფასა თავისი პროდუქტები საერთაშორისო ბაზრებზე, რაც დამოკიდებულია ქვეყნის მსყიდველობითუნარიანობაზე, ჰამბურგერის ფასები განსხვავდება მაღაზიაში 1.70 აშშ დოლარიდან და შვედეთიდან 6.37 აშშ დოლარი.

Big Mac Index გამოიგონეს 1986 წლის სექტემბერში, როგორც გულწრფელი სახელმძღვანელო, ვალუტების ტრანსსასაზღვრო შედარებისთვის, რომელიც დაფუძნებულია მაკდონალდსის Big Mac- ის ფასებზე დაყრდნობით, რომელიც დამზადებულია ადგილობრივად და ერთდროულად თითქმის 120 ქვეყანაშია წარდგენილი.

Big Mac ითვლება გლობალურ პროდუქტად, რომელიც მოიცავს მსგავსი საშუალებების მიღებას და პროცესებს მთელს მსოფლიოში. მსყიდველუნარიანობის პარიტეტის გაანგარიშება ხდება:

$PPP = \text{Big Mac- ის ფასები ადგილობრივ ვალუტაში} / \text{Big Mac- ის ფასები აშშ - ში}$

გარკვეული შეზღუდვების მიუხედავად, როგორცაა გადასახადებისა და ტარიფების ცვალებადობა და მოგების ზღვრები კონკურენტული ინტენსივობის გამო და საქონლის კალათის არარსებობის გამო, Big Mac ინდექსი წარმოადგენს სასარგებლო საშუალებებს ვალუტის გაცვლითი კურსების შედარების მიზნით.

CommSec iPod ინდექსი:

2007 წლის იანვარში, Commsec iPod- ის ინდექსით წარმოდგენილია Big Mac Index- ის მოდემის დღის ვარიანტი. ორივე ინდექსი მუშაობს „იგივე საქონლის, იგივე ფასის“ თეორიაზე. ანუ, ერთი და იგივე საქონელი უნდა ვაჭრობდეს მთელ მსოფლიოში იმავე ფასად, თუ გაცვლითი კურსები სწორად არის რეგულირებული.

ინდექსი ემყარება 4 გიგაბაიტისანი Apple iPod- ის ფასების ცვალებადობას ქვეყნებში.

iPod- სა და Big Mac- ის მიდგომებს შორის მთავარი განსხვავებაა ის, რომ Big Mac - ები მზადდება მსოფლიოს მთელ რიგ ქვეყნებში, ხოლო iPod- ები ძირითადად ჩინეთში მზადდება. ორივე ინდექსში არსებობს რამდენიმე შეზღუდვა, რადგან მრავალფეროვან ფაქტორებს, როგორცაა ტრანსპორტირების საფასური, შრომის კანონები, ტარიფები და გადასახადები, დამახინჯებული ეფექტია.

საპროცენტო განაკვეთის თეორიები:

საპროცენტო განაკვეთების თეორიებს იყენებენ ინფლაციის განაკვეთებს გაცვლითი კურსების განსაზღვრის დროს, განსხვავებით PPP თეორიის მიხედვით გამოყენებული ფასების დონისგან.

ფიშერის ეფექტის თეორია:

ფიშერის ეფექტის (FE⁷) არის ეკონომიკის თეორია, რომელიც შექმნა ეკონომისტმა ირვინგ ფიშერმა, რომელიც აღწერს ინფლაციასა და რეალურ და ნომინალურ საპროცენტო განაკვეთებს შორის ურთიერთკავშირს. Fisher Effect აცხადებს, რომ რეალური საპროცენტო განაკვეთი „R“ ტოლია ნომინალური საპროცენტო განაკვეთით მინიმალური ინფლაციის „i“ მაჩვენებლის ტოლფასი.

$(1 + \text{ნომინალური პროცენტი}) = (1 + \text{რეალური პროცენტი}) \cdot (1 + \text{ინფლაციის მოსალოდნელი მაჩვენებელი})$

$$(1 + r) = (1 + R)(1 + i) \text{ ან } r = R + i + Ri$$

ნომინალური პროცენტი = რეალური საპროცენტო განაკვეთი + ინფლაციის მოსალოდნელი მაჩვენებელი

რეალური საპროცენტო განაკვეთი გამოიყენება სავალუტო კურსის გადაადგილების შესაფასებლად, რადგან იგი მოიცავს პროცენტს და ინფლაციას, რაც ორივე გავლენას ახდენს გაცვლით კურსებზე. ყველა სხვა პარამეტრის მუდმივი გათვალისწინებით, არსებობს მაღალი თანაფარდობა დიფერენციალებს შორის რეალურ საპროცენტო განაკვეთსა და ვალუტის გაცვლით კურსს შორის.

ფიშერის ეფექტის საერთაშორისო თეორია:

ფიშერის საერთაშორისო ეფექტი (IFE) აერთიანებს PPP- ს და FE- ს, რათა დადგინდეს ქვეყნებში ნომინალური საპროცენტო განაკვეთების შედარებით მეტი ცვლილების გავლენა მათ სავალუტო ღირებულებებზე. PPP- ის თეორიის თანახმად, გაცვლითი კურსი გადადის ინფლაციის კურსის დიფერენციალებში ცვლილებების შესაწარმებლად.

ამრიგად, სხვა ქვეყნებში ინფლაციის მაჩვენებლის ზრდა ასოცირდება მისი ვალუტის გაცვლითი ღირებულების ვარდნასთან. ეს ასევე ასოცირდება ქვეყნის საპროცენტო განაკვეთის ზრდასთან შედარებით. ამ ორი პირობის ერთობლიობა ცნობილია როგორც IFE, სადაც ნათქვამია, რომ ვალუტის კურსის მოძრაობები გამოწვეულია საპროცენტო განაკვეთის დიფერენცირებით.

⁷Fisher Effect

თუ რეალური საპროცენტო განაკვეთები ერთნაირია ქვეყნის მასშტაბით, ნომინალური საპროცენტო განაკვეთების ნებისმიერი სხვაობა შეიძლება მიეკუთვნებოდეს მოსალოდნელ ინფლაციის სხვაობას.

IFE განმარტავს, რომ საპროცენტო განაკვეთების დიფერენციაცია ნებისმიერ ორ ქვეყანას შორის არის გაცვლითი კურსის მომავალი ცვლილებების მიუკერძოებელი პროგნოზი.

ვალუტის კურსის მონეტარული თეორია.

უცხოური ვალუტის BOP თეორიისგან განსხვავებით, რომლის დროსაც გაცვლითი კურსი განისაზღვრება ფულადი სახსრების გადინებით სავალუტო ბაზარზე, მონეტარული მიდგომა ითვალისწინებს, რომ გაცვლითი კურსი განისაზღვრება მთლიანი მოთხოვნის და მიწოდების დაბალანსებით. ეროვნული ვალუტა თითოეულ ქვეყანაში.

ამ მიდგომის თანახმად, ფულის მოთხოვნა დამოკიდებულია რეალური შემოსავლის დონეზე, ზოგადი ფასის დონესა და პროცენტის განაკვეთზე. ფულზე მოთხოვნა არის რეალური შემოსავლისა და ფასების დონის პირდაპირი ფუნქცია. თავის მხრივ, ეს არის პროცენტის ინვერსიული ფუნქცია.

ვარაუდობენ, რომ თავდაპირველად სავალუტო ბაზარი წონასწორობაში ან პროცენტულ პარიტეტში დგას. შემდგომში ვარაუდობენ, რომ ფულადი ხელისუფლება მშობლიურ ქვეყანაში ზრდის ფულის მიწოდებას. ეს გამოიწვევს სამშობლოში ფასების დონის პროპორციულ ზრდას გრძელვადიან პერიოდში. ეს ასევე გამოიწვევს საშინაო ვალუტის გაუფასურებას, როგორც ეს განსაზღვრულია PPP თეორიით.

ფულის მიწოდების გაფართოება და შესაბამისად, პროცენტის კურსის ვარდნა გავლენას მოახდენს ფინანსურ ბაზრებზე და გაცვლით კურსებზე დაუყოვნებლივ.

გაცვლითი კურსის განსაზღვრა ფულადი მიდგომით შეიძლება გამომდინარეობდეს ასე:

არსებობს ორი ქვეყანა ინდოეთი და აშშ შეერთებული შტატები, შესაბამისად, 1 და 2 ქვეყნები. თითოეულ მათგანში ფულადი წონასწორობა განისაზღვრება, როდესაც ფულის მოთხოვნა (Md) დაბალანსებულია ფულის მიწოდებასთან (Ms).

$$Md1 = MS1 \quad Md2 = MS2 \text{ (1 და 2 აღნიშნავს ორ ქვეყანას)}$$

$$MS1 = K1P1Y1 \quad Md2 = K2P2Y2$$

აქ K1 და K2 წარმოადგენს ნომინალურ ფულადი ნაშთების სასურველ განაკვეთებს ორ ქვეყანაში ნომინალური ეროვნული შემოსავლის მიმართ. P1 და P2 არის ფასების დონე ორ

ქვეყანაში, ხოლო Y1 და Y2 არის ორი ქვეყნის რეალური ეროვნული შემოსავალი ან გამოსავალი.

ფულადი წონასწორობის პირობები ორ ქვეყანაში იწერება:

თუ K2 და Y2 ინდოეთში აშშ – ში და K1 –სა და Y1 – ში უცვლელი დარჩება, R დარჩება უცვლელი მანამ, სანამ MS1 და Ms2 დარჩება მუდმივი. R- ში ცვლილებები პირდაპირპროპორციულია MS1- ის ცვლილებისა და MS2- ის ცვლილებების საპირისპიროდ. ეს მიდგომა დამოკიდებულია PPP თეორიაზე.

გაცვლითი კურსის განსაზღვრის ფულადი მიდგომა გარკვეულ ნაკლოვანებებს შეიცავს, რომლებიც ქვემოთ არის განხილული:

ჯერ ერთი, ამ მიდგომამ ზოგადად ვერ ახსნა ძირითადი ვალუტების გაცვლითი კურსების გადაადგილების ფაქტები 1973 წლიდან სავალუტო floatation პერიოდის განმავლობაში. მეორეც, მონეტარული მიდგომა ზედმეტ ყურადღებას აქცევს ფულის როლს და ძალიან მცირე მნიშვნელობას ანიჭებდა ვაჭრობას. როგორც უცხოური ვალუტის კურსის განმსაზღვრელი. მესამე, ამ მიდგომის თანახმად, საშინაო და უცხოური ფინანსური აქტივები, როგორცაა ობლიგაციები, სრულყოფილი შემცვლელია. სინამდვილეში, ეს ასე არ არის. მეოთხე, ფულადი მიდგომა გაცვლითი კურსის განსაზღვრის შესახებ ემპირიულად არ შესრულებულა. სავარაუდო პარამეტრები აღმოჩენილია ან უმნიშვნელო ან მათ აქვთ არასწორი ნიშნები. ფულადი გაცვლითი კურსის მოდელებმა ასევე ვერ მიაღწია მიზანს, მათი პროგნოზირების შესაძლებლობის გათვალისწინებით. ბაზრის ეფექტურობაზე ჩატარებული ტესტები ამ მიდგომის უარყოფას აპირებდნენ.

1.4. კრიპტოვალუტები გლობალიზაციის პირობებში

კრიპტოვალუტა (ან კრიპტო ვალუტა) არის ციფრული აქტივი, რომელიც შექმნილია გაცვლის საშუალებად, სადაც ინდივიდუალური მონეტის საკუთრების ჩანაწერები ინახება ციფრული ლეგენდში ან კომპიუტერიზებულ მონაცემთა ბაზაში, ძლიერი კრიპტოგრაფიის გამოყენებით, გარიგების ჩანაწერების უზრუნველსაყოფად, დამატებითი ციფრული მონეტის შექმნის გასაკონტროლებლად. ჩანაწერები და მონეტების საკუთრებაში გადაცემის შემოწმება (Greenberg, 2011). ეს, როგორც წესი, არ არსებობს ფიზიკური ფორმით (ქაღალდის ფულის მსგავსად) და, როგორც წესი, არ არის გაცემული ცენტრალური ორგანოს მიერ. (Polansek, 2 May 2016)

ზოგი კრიპტოვალუტა იყენებს დეცენტრალიზებულ კონტროლს ცენტრალური ციფრული ვალუტის და ცენტრალური საბანკო სისტემებისგან განსხვავებით (Allison, (8 September 2015). როდესაც კრიპტოვალუტა შერბილებულია ან იქმნება გამოცემამდე ან ტარდება ცენტრალიზებულ გაცვლაზე, იგი ზოგადად განიხილება ცენტრალიზებულად ⁸ . დეცენტრალიზებული კონტროლის განხორციელებისას, თითოეული კრიპტოვალუტა მუშაობს განაწილებული ლეჯერის ტექნოლოგიის მეშვეობით, ჩვეულებრივ, ბლოკჩეინად, რომელიც ემსახურება როგორც საჯარო ფინანსური გარიგების მონაცემთა ბაზას (D'Agnoles, from the original on 26 October 2015).

ბიტკოინი, რომელიც პირველად გამოვიდა ღია კოდის პროგრამული უზრუნველყოფის სახით 2009 წელს, პირველი დეცენტრალიზებული კრიპტოვალუტაა ⁹ . ბიტკოინის გამოშვების შემდეგ შეიქმნა 6000-ზე მეტი ალტკოინი (ბიტკოინის ალტერნატიული ვარიანტი, ან სხვა კრიპტოვალუტები).

ვირტუალური ვალუტების დაარსებისთანავე დაიწყო იმ აუცილებელი მოთხოვნების შესრულების აუცილებლობა, რომელიც გამართულ ფუნქციონირებაში სჭირდებოდა:

- 1) ორმაგი გადახდის თავიდან აცილება

⁸ "ცენტრალიზებული კრიპტოვალუტის ბირჟები, ახსნილი". COINTELEGRAPH. 2018 წლის 10 მარტი.

⁹ Sagona-Stophel, Katherine. "ბიტკოინი 101 თეთრი ქაღალდი".

- 2) გაყალბების შეუძლებლობა; განსაკუთრებითციფრული ვალუტის შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, რომ მისი ემისია ხდებოდეს მხოლოდავტორიზებული პირის/პირების მიერ ან წინასწარდადგენილი, საჯარო ალგორითმით;
- 3) განხორციელებული ტრანზაქციების შენახვა
- 4) დანაწევრების შესაძლებლობა
- 5) ტრანსფერის განხორციელების შესაძლებლობა
- 6) ანონიმურობა და არალეგალური ოპერაციებისშემთხვევაში ანონიმურობის განხორციელება.

ციფრული ვალუტა იქმნება წინასწარ განსაზღვრული ალგორითმებით და არ არსებობს ცენტრალური ორგანო, როელსაც შეუძლია გავლენა მოახდინოს ფულის ემისიაზე. ამ სისტემის გაჩენასთან ერთად გაჩნდა ტერინი კრიპტოგრაფიული ვალუტები - რომელსაც მომავლის ფულს უწოდებენ.კრიპტოვალუტა გაიზარდა და მნიშვნელოვნად გაფართოვდა წლების განმავლობაში. სულ რაღაც ხუთი წლის განმავლობაში, ციფრული აქტივები გამოჩნდა გლობალური ფინანსური ბაზრის სისტემაში.

კრიპტოვალუტების პოპულარობა საოცრად გაიზარდა და გავლენას ახდენს მსოფლიო ეკონომიკაზე. მიუხედავად იმისა, რომ იგი ჯერ კიდევ არ არის მიღებული როგორც გაცვლის იურიდიული საშუალებები თუმცა ის მნიშვნელოვან ეფექტს ახდენს მთელ მსოფლიოში.

შეგვიძლია განვიხილოთ რამდენიმე გზა, რომლითაც ვირტუალურმა ვალუტებმა სტიმულირება მოახდინეს გლობალიზაციაში.

1) გლობალური გარიგებების გარეშე დოკუმენტაცია

კრიპტოვალუტის უდიდესი და ყველაზე თვალსაჩინო სარგებელი განეკუთვნება საერთაშორისო (გლობალურ) გადახდის გზავნილებს. კრიპტოვალუტის საერთაშორისო ფულადი გზავნილების გამოყენება (საზღვარგარეთ მცხოვრები მუშაკების მიერ სახლში გაგზავნილი ფული) დიდ უპირატესობას ანიჭებს, რადგან საშუალო საფასური ტრადიციული საბანკო მომსახურების გამოყენებით არის 9%, რაც არ არის საქმე

ვირტუალურ ვალუტებთან მიმართებაში. ვინაიდან ასეთი მიგრანტები იყენებენ კრიპტოვალუტის ვალუტას, რათა შეამცირონ გარიგების ხარჯები და ასევე, ეს საშუალებას აძლევს გადარიცხვებს გრძელი და მოსაწყენი დოკუმენტაციით. კრიპტო-აქტივები ასევე ამოიღებს საკრედიტო ბარათის თაღლითობის რისკს.

2) სწრაფი ტრანსფერები

კრიპტოვალუტები საერთაშორისო გადასახადებს ახდენენ და მარტივად, უსაფრთხოდ, უსაშველოდ და სწრაფად გადარიცხავენ. პირები და კომპანიები ამ ციფრული ვალუტების გამოყენებას პოულობენ, რადგან გარიგება ხორციელდება თითქმის დაუყოვნებლივ, ნებისმიერი სერიოზული დოკუმენტაციით. ტრადიციული საბანკო სისტემისგან განსხვავებით, კრიპტოვალუტები განსაკუთრებით შექმნილია უსაფრთხოების გარანტიებისა და საკრედიტო კომფორტის უზრუნველსაყოფად, დამატებითი გადასახადების, გადასახადებისა და შეფერხებების გარეშე.

3) დეცენტრალიზაციის ძალა

კრიპტოვალუტა მუშაობს ძალიან ეფექტური Blockchain ტექნოლოგიაზე და დაფუძნებულია თანატოლებთან ურთიერთდახმარების ქსელზე. ეს გულისხმობს იმას, რომ არცერთ ცენტრალურ ორგანოს არ აქვს კონტროლი მის გარიგებებზე, ან არ არის გართული მესამე მხარის ჩარევა. გარიგებები ტარდება საჯარო სახელმძღვანელოზე და ხელმისაწვდომია კრიპტოვალუტის ყველა მფლობელისთვის. ამასთან, საბანკო ოპერაციების კონტროლი და რეგულირება ხდება ქვეყნის ცენტრალური ხელისუფლების მიერ. როგორც ასეთი, დეცენტრალიზაცია ხელს უწყობს ხალხს ქვეყნის მასშტაბით, განახორციელონ გარიგებები სამართლიანი, მარტივი და სწრაფი, ვალუტის კონვერტაციის დროს პროდუქტის ღირებულების დაკარგვის გარეშე.

4) უზარმაზარი მოსახლეობის ბუღალტრული აღრიცხვა.

სხვადასხვა ბანკის (ადგილობრივი, ეროვნული და საერთაშორისო) მიერ შენახული ანგარიშები არ ინახება იმ ფორმით, რომლის მარტივად შედარებაც შესაძლებელია. რთული და ზუსტი ინფორმაციის ამოღება მიმოფანტული ჩანაწერიდან რთულ ამოცანად იქცევა. ამასთან, რადგან კრიპტოვალუტის გარიგებები რეგისტრირდება საჯარო ლეგენდზე, კონკრეტული კრიპტოვალუტის გარიგების დაწყების დღიდან, ეს უფრო ადვილი ხდება შედარებისა და გაზომვისათვის. ასევე, იგი უზრუნველყოფს მაღალი დონის გამჭვირვალობას, რითაც ამცირებს უკანონო სარგებლობისა და თაღლითური საქმიანობის რისკებს.

2.1 ეროვნული ვალუტის ბაზრის ფორმირების თავისებურებები გარდამავალ პერიოდში

საქართველოს ეროვნული ბანკი (ბანკი ს. ე., 2020): საქართველოს ეროვნული ბანკი (NBG) არის საქართველოს ცენტრალური ბანკი. მისი სტატუსი განსაზღვრულია საქართველოს კონსტიტუციით. ეროვნული ბანკის მთავარი მიზანი ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფაა. საქართველოს პირველი ცენტრალური ბანკი დაარსდა 1919 წელს. ამჟამინდელი ფორმით საქართველოს ეროვნული ბანკი არსებობს 1991 წლიდან.

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, ეროვნული ბანკი დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ორგანოების წევრებს არ აქვთ უფლება ჩაერიონ ეროვნული ბანკის საქმიანობაში. საქართველოს ეროვნული ბანკის, როგორც ქვეყნის ცენტრალური ბანკის, მისი საქმიანობის პრინციპების და მისი დამოუკიდებლობის გარანტიის უფლებები და მოვალეობები განსაზღვრულია საქართველოს ორგანული კანონის შესახებ "საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ".

საქართველოს ეროვნული ბანკი ახორციელებს მონეტარულ პოლიტიკას საქართველოს პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ფულადი და სავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესაბამისად. ის ფლობს, ინახავს და განკარგავს ქვეყნის საერთაშორისო საგარეო რეზერვებს. თავისი ეროვნული რეგულირებისა და ფულადი ინსტრუმენტების მეშვეობით, საქართველოს ეროვნული ბანკი ევალება კანონით მისთვის მინიჭებული ძირითადი ფუნქციების და მიზნების შესრულებას.

ეროვნული ბანკი ახორციელებს ზედამხედველობას ფინანსურ სექტორზე ფინანსური სისტემის ფინანსური სტაბილურობის და გამჭვირვალობის, აგრეთვე დარგის მომხმარებლებისა და ინვესტორების უფლებების დაცვის მიზნით. საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურის მეშვეობით, საჯარო სამართლის იურიდიული პირის, ეროვნული ბანკი იღებს ზომებს უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციისა და

ტერორიზმის დაფინანსების წინააღმდეგ. ამასთან, ეროვნული ბანკი არის მთავრობის ბანკირი და ფისკალური აგენტი.

ეროვნული ბანკი პასუხისმგებელია ფინანსური და გარე სექტორის სტატისტიკის შესრულებასა და გავრცელებაზე საერთაშორისო სტანდარტებისა და მეთოდოლოგიების შესაბამისად, აგრეთვე საგადამხდელო სისტემების ეფექტური და სწორი ფუნქციონირებისთვის.

საქართველოს ეროვნულ ბანკს შეუძლია მიაწოდოს საბანკო მომსახურება უცხოეთის მთავრობებს, უცხოურ ცენტრალურ ბანკებსა და უცხოური ფულადი ორგანოების წარმომადგენლებს, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციებს. ეროვნული ბანკი მონაწილეობს საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობაში, რომლებიც ატარებენ ეკონომიკურ სტაბილურობას ფულადი სექტორში საერთაშორისო თანამშრომლობის გზით.

ქართული ლარი

ქართული ლარი არის ერთადერთი იურიდიული ფულის ერთეული საქართველოს ტერიტორიაზე, გარდა „თავისუფალი ინდუსტრიული ზონების შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. მხოლოდ ეროვნული ბანკი უფლებამოსილია გამოსცეს ბანკნოტები საქართველოს ტერიტორიაზე. სებ-ს ასევე აქვს ექსკლუზიური უფლება წარმოქმნას სამახსოვრო მონეტები მიმოქცევაში და სხვა მიზნებისთვის. ეროვნული ბანკის საბჭო განსაზღვრავს და ამტკიცებს ლარის ბანკნოტების და (ლარის და თეთრი) მონეტების დიზაინის, შემადგენლობისა და სხვა მახასიათებლების დიზაინს, მხოლოდ ამის შემდეგ იწყება ბანკნოტების და სამთო მონეტების დაბეჭდვის პროცესი. ქართული ბანკნოტები იბეჭდება ევროპის წამყვან ზარაფხანაში.

ეროვნული ბანკი უზრუნველყოფს მზა ბანკნოტებისა და მონეტების ტრანსპორტირებას საქართველოს ტერიტორიაზე და შემდგომში მათი შენახვას ეროვნული ბანკის

სარდაფებში. ბანკოტები და მონეტები მოსახლეობას მიეწოდება კომერციული ბანკების საშუალებით. ბანკოტებისა და მონეტების მიმოქცევის შემდეგ, ისინი ბუნებრივად იწყებენ ამოწურვას, პროცესი, რომელიც საბოლოოდ მათ მიმოქცევაში არასასურველი გახდის. ბანკოტების საშუალო სასიცოცხლო ციკლი მერყეობს ერთ და ხუთი წლის განმავლობაში, ეს დამოკიდებულია კონკრეტული დასახელების გამოყენების თავისებურებებზე. მონეტები ბევრად უფრო გამძლეა. ეროვნული ბანკი რეგულარულად ამოიღებს ბანკოტებსა და მონეტებს მიმოქცევაში და მათ ჩაანაცვლებს ახალი მონეტებისა და ბანკოტების შესაბამისი რაოდენობით. უნიტარული ბანკოტები განადგურებულია ეროვნული ბანკის საბჭოს მიერ დადგენილი წესის შესაბამისად.

გარდა კანონმდებლობისა, მიმოქცევაში არსებული ბანკოტების და მონეტების გამოცემაზე, კანონმდებლობა აგრეთვე ავალდებულებს სებ – ს გასასვლელად ნუმიზმატიკური სამახსოვრო და ინვესტიციის მონეტების.

გადახდის სისტემები

გადახდის სისტემა ქვეყნის ეკონომიკური და ფინანსური ინფრასტრუქტურის მნიშვნელოვანი ნაწილია. იგი ახორციელებს ფინანსურ გარიგებებს სწრაფი, უსაფრთხო და საიმედო წესით, რაც წარმოადგენს ფინანსური და ფულის ბაზრების გლუვი ფუნქციონირების წინაპირობა, რაც ხელს უწყობს საქართველოს ეკონომიკის სტაბილურობასა და ეფექტურობას. დღეს საქართველოში მოქმედებს სახსრების გადარიცხვის გადახდის სისტემები და ფასიანი ქაღალდების ანგარიშსწორების სისტემები (გადახდის ბარათების დამუშავების სისტემები). ერთ-ერთი უმსხვილესი საგადამხდელო სისტემის - რეალურ დროში მთლიანი ანგარიშსწორების (RTGS) სისტემის ოპერატორი არის საქართველოს ეროვნული ბანკი, რომელიც ამუშავებს და აგვარებს ბანკთაშორის და მთავრობის გადასახადებს.

საქართველოს ეროვნული ბანკი აქვეყნებს შესაბამის სტატისტიკურ ინფორმაციას საგადახდო სისტემის ოპერატორებისა და გადახდის სერვისების მიმწოდებლების რეგულირებისა და ზედამხედველობის ფარგლებში.

გაცვლითი კურსის რეჟიმი

საქართველოს აქვს მცურავი გაცვლითი კურსის რეჟიმი. ასეთ რეჟიმს ახასიათებს გაცვლითი კურსის მოკლევადიანი რყევები და შოკის შთანთქმის უნარი. ამასთან, გრძელვადიან პერიოდში გაცვლითი კურსი სტაბილურია. საქართველოში სავალუტო ბაზარზე იქმნება გაცვლითი კურსი, რომელიც შედგება კომერციული ბანკების, კორპორაციების და უცხოური ვალუტის ვაჭრობით დაინტერესებული პირებისგან.

გაცვლითი კურსის განსაზღვრა

ქართული ლარის (ლარი) ოფიციალური გაცვლითი კურსი ხშირად გამოიყენება სააღრიცხვო და სხვა ოფიციალური მიზნებისათვის. იგი გამოითვლება ბანკთაშორის სავალუტო ბაზარზე განხორციელებული გარიგების საფუძველზე, შემდეგ კი ქვეყნდება ეროვნული ბანკის მიერ.

ბანკთაშორისი სავალუტო ბაზარი ორგანიზებულია Bloomberg- ის სავაჭრო სისტემით, რომელიც უცხოელ ვალუტებთან ვაჭრობას საშუალებას აძლევს. საქართველოში ლიცენზირებული უცხოური ბანკების ყველა კომერციულ ბანკს და ფილიალს შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს ამ ბაზარზე ეროვნული ბანკის მონაწილე ბანკის სტატუსის მიღების მოთხოვნისთანავე. ყოველი სამუშაო დღე, მონაწილე ბანკები აქვეყნებენ FX ციტატებს Bloomberg- ის სავაჭრო სისტემაში. ეს ციტატები ხელმისაწვდომია ყველა მონაწილე ბანკისა და მათი დილერებისათვის. სისტემაში გარიგების უზრუნველყოფა შესაძლებელია 24 საათის განმავლობაში.

ქართული ლარის ოფიციალური გაცვლითი კურსი აშშ დოლარის მიმართ გამოითვლება ყოველ სამუშაო დღეს. გაანგარიშების ვადა განისაზღვრება პერიოდის განმავლობაში, რომელიც მოიცავს წინა სამუშაო დღის 16:30 საათიდან დაანგარიშების დღის 16:30 საათამდე, ბლუმბერგის სავაჭრო პლატფორმაში, ყველა რეგისტრირებული გარიგების გათვალისწინებით. ლარის ოფიციალური გაცვლითი კურსი აშშ დოლართან მიმართებით გამოითვლება, როგორც რეგისტრირებული ადგილების გარიგებების საშუალო შეწონილი გაცვლითი კურსი ინტერბანკის ბაზარზე სავაჭრო პლატფორმის გაანგარიშების პერიოდში. ამის შემდეგ, გაცვლითი კურსი გამოცხადებულია ეროვნული ბანკის მიერ და მოქმედებს მეორე დღეს.

საქართველოს ლარის ოფიციალური გაცვლითი კურსი სხვა უცხოურ ვალუტებთან მიმართებით განისაზღვრება საერთაშორისო ბაზრებზე, ან ემიტენტის ქვეყნის შიდა ბანკთაშორის სავალუტო ბაზარზე (15:00 სთ-ზე) კურსი ვალუტის კურსის საფუძველზე. გაცვლითი კურსების შეძენისთვის გამოყენებული წყაროებია როიტერისა და ბლუმბერგის საინფორმაციო სისტემები და ცენტრალური ბანკების შესაბამისი ვებ – გვერდები. ინფორმაცია მიიღება, გამოითვლება და ვრცელდება ამ სისტემებიდან ავტომატურად.

ოფიციალური გაცვლითი კურსები ქვეყნდება ეროვნული ბანკის ვებსაიტზე არაუგვიანეს გაანგარიშების დღეს, 17:00 სთ-დან (ზოგადად, 16: 40-16: 45).

საბოლოო მიზნის მისაღწევად - ფასების სტაბილურობასა და ეფექტური მონეტარული პოლიტიკის შემუშავების მიზნით, საქართველოს ეროვნული ბანკი ხელმძღვანელობს ინფლაციის პროგნოზითა და საქართველოს ეკონომიკის ზოგადი მაკროეკონომიკური მოდელის მიერ შემუშავებული ეროვნული ბანკის მიერ. ეროვნული ბანკის 2020-2022 წლების სტრატეგია განისაზღვრება საქართველოს პარლამენტის განკარგულებით „საქართველოს 2020 წლის ფულადი და სავალუტო კურსის პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ“, რომლის თანახმად: 2020-2022 წლების ინფლაციის სამიზნე 3% -ით არის განსაზღვრული.

საშუალოვადიან პერიოდში ინფლაციის მიზნის მისაღწევად, საქართველოს ეროვნული ბანკი ძირითადად გამოიყენებს მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთს, რომელიც რეალურ ეკონომიკას გადაეცემა შემდეგი მონეტარული პოლიტიკის ინსტრუმენტებით: სესხების რეფინანსირებით, ერთთვის დია ბაზრის ოპერაციებით, მუდმივი საშუალებებით და ა.შ. დეპოზიტების სერტიფიკატები, ოპერაციები სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდებით, სავალუტო ინტერვენციები, მინიმალური სარეზერვო მოთხოვნები და სხვა ინსტრუმენტები.

2020-2022 წლების განმავლობაში სამომხმარებლო ფასების მოსალოდნელ დინამიკაზე გავლენას მოახდენს უმთავრესად შემდეგი რისკებით: ნავთობისა და სურსათის საერთაშორისო ფასების ცვლილებები, გეოპოლიტიკური რისკების ცვლილებები, ადმინისტრირებული ფასების ცვლილებები, იმპორტირებული ინფლაცია ძირითადი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნებიდან და ა.შ.

საქართველოს ეროვნული ბანკის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მიზანი არის ფინანსური სტაბილურობის უზრუნველყოფა. საქართველოს ეროვნული ბანკი უზრუნველყოფს ფინანსური სისტემის სტაბილურობასა და გამჭვირვალობას და ხელს შეუწყობს მდგრადი ეკონომიკური ზრდა ფასების სტაბილურობის შენარჩუნებისას. ფინანსური სტაბილურობის უზრუნველყოფა გულისხმობს მთელი ფინანსური სისტემის წინაშე მდგარი რისკების იდენტიფიკაციასა და შემცირებას.

საქართველოს ეკონომიკა არის განვითარებადი თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა. მისი მთლიანი შიდა პროდუქტი მკვეთრად დაეცა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, მაგრამ გამოჯანმრთელდა 2000-იანი წლების შუა პერიოდში, იგი ორჯერადი რაოდენობით გაიზარდა იმის გამო, რომ ვარდების რევოლუციის შედეგად განხორციელებული ეკონომიკური და დემოკრატიული რეფორმები მოხდა. საქართველომ განაგრძო ეკონომიკური წინსვლა მას შემდეგ, რაც "ახლო წარუმატებელი ქვეყნიდან 2003 წელს გადავიდა შედარებით კარგად ფუნქციონირებული საბაზრო ეკონომიკა 2014 წელს". 2007 წელს მსოფლიო ბანკმა საქართველო დაასახელა მსოფლიოს ნომერ პირველ ეკონომიკურ

რეფორმატორად, და იგი მუდმივად აჯამებს ქვეყანას ბიზნესის ინდექსის კეთების სიდიდის მხრივ.

საქართველოს ეკონომიკას მხარს უჭერს ქვეყანაში შედარებით თავისუფალი და გამჭვირვალე ატმოსფერო. საერთაშორისო გამჭვირვალობის 2018 წლის მოხსენების თანახმად, საქართველო არის შავი ზღვის რეგიონში ყველაზე ნაკლებად კორუმპირებული ქვეყანა, რომელიც აჭარბებს მის უმუშალო მეზობლებს, ისევე როგორც ახლო ევროკავშირის სახელმწიფოებს (International, 2018), შერეული საინფორმაციო საშუალებებით.

2014 წლიდან საქართველო ევროკავშირის თავისუფალი ვაჭრობის ზონის ნაწილია, ევროკავშირი კვლავაც ქვეყნის უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორია, რაც საქართველოს მთლიანი სავაჭრო ბრუნვის მეოთხედზე მეტს შეადგენს¹⁰. ევროკავშირის სავაჭრო პაქტის შემდეგ, 2015 წელს აღინიშნა ორმხრივი ვაჭრობის შემდგომი ზრდა, ხოლო დამოუკიდებელი სახელმწიფოების თანამეგობრობასთან (დსთ) ვაჭრობა საგრძნობლად შემცირდა¹¹.

XX საუკუნის დამდეგს საქართველოს ჰქონდა ძირითადად აგრარული ეკონომიკა. საქართველოს თანამედროვე ეკონომიკა ტრადიციულად ვითარდებოდა შავი ზღვის ტურიზმის, ციტრუსების, ჩაისა და ყურძნის კულტივირების გარშემო; მანგანუმის და სპილენძის მოპოვება; და დიდი ინდუსტრიული სექტორის გამომავალი პროდუქტი, რომელიც აწარმოებს ღვინოს, მეტალებს, მანქანებს, ქიმიკატებს და ტექსტილს.

პოსტ-საბჭოთა კავშირის მრავალი ქვეყნის მსგავსად, საქართველომ გაიარა მწვავე ეკონომიკური ვარდნის პერიოდი 90-იანი წლების განმავლობაში, მაღალი ინფლაციით და ბიუჯეტის დიდი დეფიციტით, გადასახადის მუდმივი გადაუხდელობის გამო. საჭიროებს წყაროს მითითებას 1996 წელს საქართველოს ბიუჯეტის დეფიციტი 6.2-მდე გაიზარდა. % ამ პერიოდში საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს საქართველოს საბიუჯეტო გამორჩეულობებში. მრავალმხრივ და ორმხრივ გრანტებმა და

¹⁰ ევროკომისია, საქართველო

¹¹ სამოქალაქო საქართველო, საქართველოს 2015 წლის საგარეო ვაჭრობა

სესხებმა 1997 წელს 116.4 მილიონი ლარი შეადგინა; მათ ჯამში 182.8 მილიონი ლარი შეადგინეს 1998 წელს.

ეკონომიკურ გაჯანსაღებას ხელი შეუშალა სეპარატისტულმა დავებმა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში, ზოგიერთი კორუმპირებული და რეაქტიული ფრაქციის მხრიდან რეფორმირების წინააღმდეგობა, [საჭიროებს ციტირებას] და 1997 წლის აზიის ფინანსურ კრიზისს. პრეზიდენტ შევარდნაძის ხელმძღვანელობით (1995 წლის ოფისში) -2003), მთავრობამ მაინც მიაღწია გარკვეულ წინსვლას საბაზრო რეფორმებზე: მან ლიბერალიზაცია მოახდინა ყველა ფასზე და ვაჭრობის უმეტესი ნაწილი, შემოიღო სტაბილური ეროვნული ვალუტა (ლარი) და მასობრივად შეამცირა მთავრობა.

90-იანი წლების ბოლოსთვის 10,500-ზე მეტი მცირე საწარმოს პრივატიზება მოხდა და, მიუხედავად იმისა, რომ საშუალო და მსხვილი ფირმების პრივატიზება შეფერხებული იყო, 1200 – ზე მეტი საშუალო და დიდი ზომის კომპანიები შეიქმნა სააქციო საზოგადოებად. კანონი და განკარგულება, რომელიც განსაზღვრავს სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის იურიდიულ საფუძველს და პროცედურებს, ამცირებს სახელმწიფოს მიერ კონტროლირებადი კომპანიების რაოდენობას.

შეერთებულმა შტატებმა საქართველოს დახმარება გაუწია რეფორმირების პროცესში, მას შემდეგ რაც ქვეყანამ საბჭოთა კავშირის დამოუკიდებლობა მოიპოვა. თანდათანობით, აქცენტი გადავიდა ჰუმანიტარულიდან ტექნიკურ და ინსტიტუციონირების პროგრამებში. იურიდიული და ტექნიკური კონსულტანტების მიწოდებას ავსებდნენ პარლამენტარებისთვის, სამართალდამცავი პირების და ეკონომიკური მრჩევლებისთვის ტრენინგის შესაძლებლობები.

სსრკ-ს დაშლას და მასთან დაკავშირებულ სერიოზულ ცვლილებებს გლობალურ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სივრცეში პოსტ-კომუნისტური ქვეყნები დაუპირისპირდნენ მსოფლიო ისტორიაში უპრეცედენტო რთული და უჩვეულო ამოცანის გადაჭრის აუცილებლობით: ბრძანების ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაში გადასვლის ამოცანა. საქართველოში, როგორც ცენტრალური კავკასიის სხვა ქვეყნებში, საბჭოთა პერიოდის (E.

Ismailov, 2006)შემადგენლობაში ასევე ცნობილია, როგორც 70-წლიანი სოციალისტური ექსპერიმენტის დრო.

კავკასია და გლობალიზაცია

ამის ლოგიკური შედეგი იყო დახურული, „დეფიციტის“ ეკონომიკა, ძირითადად ფართო სპექტრის რესურსებით ინტენსიური წარმოება, დაბალი ეკონომიკური ზრდის ტემპებით. რა თქმა უნდა, ზოგიერთ სფეროში - განათლება, მეცნიერება, კულტურა, სივრცეების შესწავლა, ბირთვული ენერჯის ინდუსტრია, მეტალურგია, ავიაცია და ა.შ. - ქვეყანამ მიაღწია მნიშვნელოვან წარმატებებს. მაგრამ ისინი აშკარად არ იყვნენ საკმარისი კაპიტალიზმსა და სოციალიზმს შორის კონკურენციის ბედის გადაწყვეტისთვის. 1990 წელს საბჭოთა კავშირში ერთ სულ მოსახლეზე მშპ (5,5 ათასი დოლარი) თითქმის 3.5-ჯერ ნაკლები იყო, ვიდრე ეს მაჩვენებელი განვითარებული ქვეყნებისთვის (19,80 ათასი აშშ დოლარი) და 4,5-ჯერ ნაკლები, ვიდრე აშშ-ს მაჩვენებელი (24 ათასი დოლარი), თუმცა 2.5-ჯერ აღემატებოდა ვიდრე იგივე მაჩვენებელი განვითარებადი ქვეყნებისთვის (2.15 ათასი აშშ დოლარი). 1990 წელს საბჭოთა კავშირში მშპ-ს ზრდა (1982 ფასებით) იყო უარყოფითი და შეადგენდა 2.2%.

1990-იანი წლები, როგორც ახალი ეპოქის დასაწყისი საქართველოში

აღმოსავლეთის ევროპის ქვეყნებში და საბჭოთა კავშირში ”ყაზარმული სოციალიზმის“ დაშლა, თითქმის პარალელურად ამ უკანასკნელის დაშლით, რამაც დამოუკიდებელი სახელმწიფოების გაჩენა გამოიწვია ახალი ეკონომიკური სისტემის შექმნისკენ, ერთ-ერთი ყველაზე უპრეცედენტო მოვლენა იყო მე -20 საუკუნე. ცნობილმა ამერიკელმა ეკონომისტმა ჯონ კენეტ გალბრაიტმა ეს მოვლენა დაასახელა XX საუკუნის სამ უდიდეს მოვლენასა და ორ მსოფლიო ომთან ერთად (Galbraith, 1992) . ეს გამოიწვია ღრმა ტრანსფორმაციის პროცესებმა და წამოაყენა თვისობრივად ახალი პრობლემები, რომელთა გადაწყვეტა

სცილდება განვითარებული კლასიკური სქემების ფარგლებს. ეკონომიკის მეცნიერების მიერ მთელი წინა ისტორიის განმავლობაში (Papava, 2005). აქედან გამომდინარე, ლოგიკურია, რომ პოსტკომუნისტური ქვეყნები, მათ შორის საქართველო, შევიდნენ გარდამავალ პერიოდის ახალ ტიპში, მსოფლიო ცივილიზაციის ისტორიაში პარალელურად.

ამასთან, ველური კაპიტალიზმიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლას საფუძვლად დაედო ჯონ მაინარდ კეინსის მიერ უკვე შემუშავებული ეკონომიკური თეორია "დასაქმების, ინტერესის და ფულის ზოგადი თეორიის" სახით, დაიწყო გადასვლა სახელმწიფო-მონოპოლიური სოციალიზმიდან საბაზრო სისტემაზე. სპონტანურად დაშლის ეკონომიკის ფონზე და შესაბამისი ეკონომიკური თეორიის გარეშე არსებულ სიტუაციასთან ადაპტირებული. როდესაც დასავლეთის ქვეყნებმა დაიწყეს საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობა, მათ ჰქონდათ პირველადი აუცილებელი პირობები, ხოლო 90-იან წლებში საქართველოში და სხვა პოსტ კომუნისტურ ქვეყნებში ასეთი პირობები პრაქტიკულად არ არსებობდა.

1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმმა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამ რადიკალურად შეცვალა საქართველოს განვითარების კურსი არა მხოლოდ პოლიტიკურ, არამედ ეკონომიკურ და იდეოლოგიურ სფეროებში. საქართველო შეუერთდა მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე პროგრესული ცვლილებების პროცესს. თავიდანვე რთული ამოცანა შეექმნა: შესაბამისი პირობების შექმნა სახელმწიფო-მონოპოლიური სოციალიზმიდან საბაზრო ეკონომიკაში უმტკივნეულო გადასვლისთვის.

მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა საქართველოს ეკონომიკურ გარდაქმნაში საერთაშორისო ორგანიზაციები: საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, მსოფლიო ბანკი, ევროკავშირი და სხვ.

საქართველოში დაწყებული სისტემური ტრანსფორმაციის პროცესები და პოლიტიკური პროცესები, რომლებიც მოიცავს ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ და სხვა სფეროებს.

ნათლად იყო ნათქვამი, რომ გარდამავალი პერიოდის სტრატეგია იყო შერეული ეკონომიკური სისტემის შექმნა და საბაზრო ეკონომიკისკენ გადასვლა.

საბაზრო ეკონომიკაში გადასვლის მოდელები და მაკროეკონომიკური სტაბილიზაცია

რეფორმების წარმატება ან წარუმატებლობა დიდწილად დამოკიდებულია ქვეყნის მიერ არჩეულ მოდელზე, ეკონომიკური რეფორმის საწყის ეტაპზე. ამ თვალსაზრისით, მსოფლიო პრაქტიკაში მოწინავეა „შოკური თერაპია“ და თანდათანობითი მოდელი.

შოკის თერაპია გულისხმობს, პირველ რიგში, დაჩქარებულ ტრანსფორმაციას შოკის მოპყრობით და ძირითადად ემყარება შემდეგ პრინციპებს: ფასების კონტროლის მოხსნა, სწრაფი ფასების და საგარეო ვაჭრობის ლიბერალიზაცია უფასო ფასების საფუძველზე, ქონების დევალიზაცია და პირადი საკუთრების შექმნა, მინიმიზაცია სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი და ა.შ. ხასიათდება გადაჭარბებული რადიკალიზმით, რაც გამოიხატება არსებული ეკონომიკის დემონტაჟში, მის განადგურებაში სხვადასხვა მეთოდებით. საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის ეს გზა არ გულისხმობს ქვეყნის წარმოების პოტენციალის განვითარებას. მისი მთავარი მიზანია ეკონომიკის ლიბერალიზაცია, ფინანსური სტაბილურობის მიღწევა და ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირება.

თანდათანობითი მოდელი ყურადღებას ამახვილებს სახელმწიფო ინსტიტუტების ტრანსფორმაციასა და განახლებაზე, ეკონომიკაში სახელმწიფოს როლის მნიშვნელოვანი შენარჩუნებით, ეროვნული წარმოების პოპულარიზაციით, საკვანძო სექტორებში სახელმწიფო მონოპოლების შენარჩუნებით და ა.შ. ძველი ეკონომიკური სისტემის ელემენტებზე დაყრდნობით, ეს გულისხმობს ეტაპობრივი ევოლუციური ტრანსფორმაცია. სწორედ ამიტომ, ეს თანდათანობითი (ევოლუციური) მოდელი ასევე ცნობილია, როგორც სტრიქტურული-წარმოების მაკრო სტაბილიზაცია. ის რადიკალურად განსხვავდება მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის სხვა მოდელებისგან და შექმნილია ქვეყნის წარმოების პოტენციალის განვითარებისა და შიდა პროდუქტების კონკურენტუნარიანობის გასაზრდელად.

საბაზრო ეკონომიკაში გადასვლის ამ ორი მოდელიდან საქართველომ აირჩია შოკოთერაპია. ეს მოდელი, რომელიც ასევე ცნობილია როგორც დიდი აფეთქების მიდგომა.

2.2 ლარის კურსის დინამიკაზე მოქმედი ფაქტორები, თანამედროვე გამოწვევები

ლარი არის საქართველოს ვალუტა. იყოფა 100 თეთრად. სახელწოდება ლარი ძველი ქართული სიტყვაა, რომელზეც აღინიშნება ყვავი, საკუთრება, ხოლო თეთრი არის ძველი ქართული ფულადი ტერმინი (იგულისხმება "თეთრი"), რომელიც ძველ კოლხეთში გამოიყენება ძველი წელთაღრიცხვის VI საუკუნიდან. ადრე ქართულ ვალუტაში გამოიყენებოდა მანეთი, აბაზი და ქართული კუპონი. საქართველომ შეცვალა რუსული რუბლი 1993 წლის 5 აპრილს, კუპონი პარალელურად. ეს ვალუტა შეადგენდა მხოლოდ ბანკნოტებს, არ ჰქონდა ქვედანაყოფი და განიცდიდა ჰიპერინფლაციას.

1995 წლის 2 ოქტომბერს¹², ედუარდ შევარდნაძის მთავრობამ დროებითი კუპონის ვალუტა ლარით შეცვალა, ერთი მილიონით ერთამდე. მას შემდეგ იგი საკმაოდ სტაბილური დარჩა. თუმცა კრიზისის წინაშე რამდენჯერმე დადგა, რაც სერიოზულ ზიანს აყენებს ქვეყნის სტაბილურობას.

სავალუტო კრიზისის პერიოდის დასადგენად უნდა დავუბრუნდეთ თვითამცნების შინაარსს. სავალუტოკრიზისი წარმოადგენს ამა თუ იმ ქვეყნისში და სავალუტო ბაზარზემოთხოვნა-მიწოდების დეფორმაციას, რომელიც ცენტრალური ბანკის სავალუტო რეზერვების მკვეთრი შემცირების კვალობაზე, ან მის გარეშე, ახდენს ეროვნული ვალუტის ნომინალური გაცვლითი კურსის მიღწეულ პარიტეტზე სპეკულაციური შეტევის პროვოცირებას, რასაც მოჰყვება სავალუტო კრაზი. ამ უკანასკნელის ქვეშ იგულისხმებ აეროვნული ვალუტის ნომინალური გაცვლითი კურსის დაცემა 25%-ით და მეტით. მოცემული განმარტების მიხედვით, სავალუტოკრიზისი იწყებ აუცხოური ვალუტის მწვავე დეფიციტით, რომელიც ქვეყანაში ფიქსირებული, ან მართვადი გაცვლითი კურსის რეჟიმის მოქმედების პირობებში იფარება ცენტრალური ბანკის სავალუტო რეზერვების ხარჯზე.

¹² საქართველოს ეროვნული ბანკი. "ლარის ბანკნოტები".

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, სავალუტო კრიზისის უპირველესი სიმპტომია მოთხოვნის ერთბაშად დიდი ზრდაში და სავალუტო ბაზარზე, რომელიც ფიქსირებული, ან მართვადი კურსის რეჟიმის პირობებში მყისიერად აისახება ცენტრალური ბანკის საბაზრო ინვესტიციების დინამიკაში.

ქართული ვალუტის კრიზისი (D. Aslanishvili, September 30, 2016)

ძირითადი ქართული ლარის სავალუტო კრიზისული პერიოდები

1. 1998-1999 წლები, ინდონეზიიდან დაწყებული, რუსეთში გადავიდა და გავლენა მოახდინა ქართულ ვალუტაზე. პირველი სავალუტო კრიზისი;
2. 2008-2009 წლები — რუსეთთან ომის კონფლიქტი და გლობალური ფინანსური კრიზისი, მეორესამთავრობო უწყებების კრიზისი; ლარის პირველი და მეორე ფულადი კრიზისი შეიმჩნევა ისტორიული წარმოდგენების საფუძველზე, ხოლო ამჟამად ის მიმდინარე საკითხია და განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მისი გამომწვევი მიზეზების შესწავლას.
3. 2014-2016 წლები - გამკაცრდა აშშ-ს ფედერალური სარეზერვო სისტემის მონეტარული პოლიტიკა. გაძლიერებული აშშ დოლარი - მისი გავლენა მსოფლიო სავალუტო სისტემაზე და ქართულ შემთხვევაზე - მესამე და ყველაზე სერიოზული ფულადი და ვალუტის გაცვლითი კრიზისი საქართველოში.
4. 2020 წლის პანდემიური კრიზისი (COVID 19)

1998-1999 წლის პირველი ფულადი კრიზისი

1998 წლის სავალუტო კრიზისმა თავის დროზე დიდი პოლიტიკური ვნებათაღელვა გამოიწვია, რამაც ხელი შეუშალა მის ობიექტურ, მეცნიერულ შესწავლას. ამაზე მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ სავალუტო კრიზისული მოვლენები სშესახებ

მოსაზრებები ხშირ შემთხვევაში არ გაცვილებია საგაზეთო, გნებავთ სატელევიზიო პუბლიცისტიკის ჩარჩოებს. დღეისათვის ხელთ გვაქვს სულ რამდენი მეგამოკვლევა, რომელიც უშუალოდ ეხება სავალუტო კრიზისის მაპროგნოზირებელ ფაქტორებსა და მისი განვითარების თავისებურებებს საქართველოში.

როდის დაიწყო სავალუტო კრიზისი საქართველოში და რამდენ ხანს გაგრძელდა, ბევრად არის დამოკიდებული მისი მამოძრავებელი ძალების გარკვევა და რაოდენობრივი შეფასება. დროის შუალეადდ, რომელშიც სავალუტო კრიზისი განვითარდა.

ლარის კურსის სტაბილიზაცია 1998 წლის დეკემბრის ბოლოს დროებით ხასიათს ატარებდა. საკმარისი იყო ახალი წლის დასაწყისში მოხსნილიყო ფისკალური წნეხი დადაწყებულიყო სავაჭრო ბალანსის სეზონური გაუარესება, სავალუტო ბაზარზე კვლავ მკვეთრად დაირღვა ერთობ მყიფე წონასწორობა. ამას დაემატა საგადაამხდელი ბალანსის კაპიტალური ანგარიშის გააქტიურება, რომლის არხებითაც 1998 წლის ბოლო დღეებში ქვეყანაში ბიუჯეტის სასარგებლოდ მნიშვნელოვანი რაოდენობის უცხოური ვალუტა შემოვიდა, რომლის მონეტიზაციის ეფექტის განეიტრალება თავისუფალი მცურავი კურსის პირობებში ეროვნულმა ბანკმა ვეღარ შეძლო. ეროვნული ვალუტის ნომინალური გაცვლითი კურსი 1999 წლის 1 იანვრიდან მოყოლებული 6 მარტამდე 65 თეთრით, ანუ 37%-ით დაეცა.

ამრიგად, 1998 წლის სავალუტო კრიზისი დაიწყო იმავე წლის სექტემბერში და დასრულდა 1999 წლის მაისში, როდესაც შიდა სავალუტო ბაზარზე საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ახალი საკურსო პარიტეტი, რომლის საზღვრებშიც ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე იქნა შენარჩუნებული.

1998-99 წლების სავალუტო კრიზისის ძირითადი მაპროგნოზირებელი ფაქტორების შესახებ ქართულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში უკვე გამოიკვეთა ორი კონცეპტუალური პოლუსი. პირველი კრიზისის მთავარ წინამძღვარს ხედავს ეკონომიკის მონეტიზაციის დონის სიმცირეში, რომელიც იწვევს ლარის რეალურ სიძვირეს და ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შესუსტებას. მეორე კი პირიქით, სავალუტო კრიზისული მოვლენების წმაცვან

მაპროვოცირებელ ფაქტორად განიხილავს მიმოქცევაში ჭარბი ლარის არსებობას. საერთო ამ ორ პოზიციას აქვს ის, რომ როგორც ერთი, ისე მეორე კრიზისის განვითარებაში გადამწყვეტ როლს ანიჭებს ქვეყნის შიდაფაქტორებს და გარეშე ეკონომიკურ შოკს მხოლოდ დამამძიმებელ გარემოებად განიხილავს.

მოსაზრება იმის შესახებ, რომ „ლარის დევალვაციის პროცესს საფუძველი საბიუჯეტო-საგადასახადო კრიზისმა დაუდო“, ჩვენი აზრით ნაკლებად სარწმუნოა. ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ საბიუჯეტო კრიზისს არავითარი წვლილი არ მიუძღვის სავალუტო-კრიზისული მოვლენების განვითარებაში. აღნიშნული როლი ორგვარად გამოვლინდა. პირველი იყო ის, რომ საგადასახადო ადმინისტრირების არაეფექტურობა, ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე, უარყოფითზე მოქმედებას ახდენდა ლარზე მოთხოვნის, ანუ უცხოური ვალუტის მიწოდების დინამიკაზე, რადგანაც დოლარიზებულ გარდამავალ ეკონომიკაში ბიუჯეტთან ანგარიშსწორებისათვის მსხვილი გადამხდელების მნიშვნელოვან ნაწილს, როგორც წესი, უცხოური ვალუტა გადაჰყავდა ეროვნულ ვალუტაში. მეორე კი იმაში მდგომარეობდა, რომ ქრონიკული საბიუჯეტო დეფიციტის პირობებში, როდესაც მთავრობა ვერ ახერხებს მოსახლეობის ფართომასებისათვის ხელფასებისა და პენსიების, აგრეთვე სხვა სოციალური გადახდელების გასტუმრებას, ყალიბდება ეროვნული ვალუტის სტაბილურობის მიმართ უნდობლობის ძლიერი ფსიქოლოგიური ფონი. ეს უკანასკნელი ნოყიერ ნიადაგს ქმნის შიდა სავალუტო ბაზრის ოპერატორების მხრიდან სპეკულაციური შეტევის განხორციელებისათვის.

სულ სხვა თეორიულ პოსტულატებს ეფუძნება შეხედულება, რომლის თანახმადაც 1998 წ. საქართველოში დაწყებული სავალუტო კრიზისი არამედ პირიქით, მისმა შეზღუდვამ, რამაც განაპირობა ლარის „მოჩვენებითი“ სტაბილურობა და მისი სიძვირე.

2008-2009 წლის მეორე ფულადი კრიზისი

2008 წლის აგვისტოს ხუთდღიანი რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ და გლობალური ფინანსური კრიზისის გათვალისწინებით, საქართველო ახალი ეკონომიკური გამოწვევების წინაშე დადგა. (ო.ანგურიძე, 2012) ეს მოიცავს, კერძოდ, ომის შედეგად გამოწვეული ეკონომიკური ზიანის გაუქმებას, საბანკო სექტორში კრიზისის თავიდან აცილებას, ინფლაციის უკვე მაღალი დონის შემდგომი ზრდის თავიდან აცილებას და ეროვნული ვალუტის - ქართული ლარის (ლარის) გაცვლით სტაბილურობის შენარჩუნებას.

დასკვნა: ზოგადად რომ ვთქვათ, საქართველოს ეკონომიკა დადგა გამოცდის წინაშე 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს რის გამოც შემდგომ სერიოზული სირთულეები მოჰყვა.

ომი საფრთხეს უქმნის საქართველოს საბანკო სისტემას, ისევე როგორც ეროვნული ვალუტის ლარის გაცვლითი კურსის სტაბილურობას. 11 აგვისტო განსაკუთრებით საშიში დღე იყო საბანკო სექტორისთვის; ადამიანებმა დაიწყეს ბანკებისგან დანაზოგისა და დეპოზიტების გატანა. რამდენიმე დღეში რამდენიმე ნახევარი მილიარდი აშშ დოლარი ამოიღეს. ომის დასრულების მომდევნო თვეში, ამ თანხის მხოლოდ 30% დაბრუნდა ბანკებში.

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები (FDI) მნიშვნელოვნად შემცირდა. მთავარი მიზეზი არის ის, რომ გლობალური ფინანსური კრიზისის გამო, ინვესტორები ცდილობენ თავიანთი ინვესტიციები განახორციელონ შედარებით უსაფრთხო ქვეყნებში. საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველებს იძულებული იყვნენ შეემცირებინათ გზავნილები საქართველოში მცხოვრები ნათესავების მიმართ. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს საგარეო სავაჭრო დეფიციტს (ქართული იმპორტი ოთხჯერ მეტია ვიდრე ექსპორტი), გასაკვირი არ არის, რომ ლარის გაცვლითი კურსი არასტაბილური გახდა.

2008 წლის ოქტომბერში, ბრიუსელში დონორთა კონფერენციამ, რომელიც მსოფლიო ბანკის ეგიდით ჩატარდა, 4,5 მილიარდი აშშ დოლარის ოდენობის დახმარება გამოყო (2 მილიარდი გრანტი და 2,5 მილიარდი სესხი). საქართველომ მიიღო ეს თანხები 2008–2010

წლებში და მისი დიდი ნაწილი დაიხარჯა რუსული სამხედრო აგრესიის შედეგად გამოწვეული ეკონომიკური ზიანის ანაზღაურებაზე.

ომის შემდეგ, საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა, რომელიც მოქმედებს მისი შემდგომი შეთანხმების ფარგლებში, გაახანგრძლივა 750 მილიონი აშშ დოლარი, რომელთაგან 250 მილიონი უკვე გადაირიცხა ეროვნული ბანკის რეზერვებში. იმის ნაცვლად, რომ ლარის თანდათანობითი გაუფასურება დაუშვებს, ეროვნული ბანკი შეეცადა თითქმის ერთპიროვნული დევალვაცია უზრუნველყო სავალუტო ბაზარზე რეგულარული ჩარევებით, ერთ თვეში 300 მილიონ აშშ დოლარზე მეტ ფულს ხარჯავს მისი ვალუტის რეზერვები. შედეგად, ლარმა დოლარის მიმართ მხოლოდ 2.5% დაკარგა. ამასთან, 7 ნოემბერს, ბანკთაშორისი ვალუტის გაცვლით, კომერციული ბანკების მოთხოვნილებამ დოლარზე გაიზარდა 31 მილიონ აშშ დოლარზე მეტი, ვიდრე მათი ნულოვანი მიწოდებაა (როგორც ეს იყო წინა დღით თვეზე მეტი). ამის საპასუხოდ, სებ-მა გასაყიდად შესთავაზა მხოლოდ 270,000 აშშ დოლარი და შემდეგ დატოვა გარიგებები, სავარაუდოდ, გარკვეული ტექნიკური პრობლემების გამო. ზოგადი პანიკა მოჰყვა: ფულადი აპარატები გაიწმინდა და ვალუტის გაცვლის სამუალებებმა მკვეთრად გაზარდეს დოლარის გაცვლითი კურსი, ბევრი მათგანი უარს ამბობს დოლარის გაყიდვაზე. ვინაიდან იმპორტი საქართველოს მომხმარებელთა ბაზრის 80% -ს შეადგენს, გაცვლითი კურსით გამოწვეული ინფლაცია ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული ეკონომიკური პრობლემაა ომის შემდგომ საქართველოში.

ძნელია შეფასდეს კონფლიქტის პირდაპირი შედეგებიც კი. ნათელია, რომ უზარმაზარი თანხები დაიკარგა და დაიხარჯა სამხედრო ბაზებსა და კონფლიქტის ზონაში არსებული მთელი ინფრასტრუქტურის, ჯარისა და მარაგის აღჭურვილობისთვის.

2014-2016 წლის მესამე ფულადი კრიზისი

2014-2016 წლებში გამკაცრდა მონეტარული პოლიტიკა, რომელიც გათვალისწინებულია შეერთებული შტატების ფედერალური სარეზერვო სისტემის მიერ და ძლიერმა აშშ დოლარმა ძლივს იმოქმედა მსოფლიო სავალუტო სისტემაზე. ეს იყო საქართველოში არსებული მესამე და ყველაზე სერიოზული ფულადი და ვალუტის გაცვლის კრიზისი. 2014 წლის ბოლოს, აშშ-ს ფედერალურმა სარეზერვო ბანკმა ოფიციალურად გამოაცხადა "რაოდენობრივი შემსუბუქების პოლიტიკის" დასრულება და ამის შედეგად, აშშ დოლარი გაძლიერდა ყველა ძირითადი ვალუტის მიმართ. ამ თემამ გავლენა მოახდინა გლობალურ ეკონომიკაზე, გლობალური ზრდის შენელებაზე; შედეგად მოხდა ენერჯის ფასების მკვეთრი ვარდნა და გლობალური ბაზრებისა და ვალუტის შემდგომი მოლოდინები, მკვეთრად შეიცვალა.

ამ თვალსაზრისით, საქართველოს სავალუტო ბაზარი, რომელიც ლიკვიდურობასა და მის სტრუქტურაში არსებული საბაზრო პრინციპების იღბალს წააწყდა, ამ გამოწვევისთვის არ იყო მომზადებული და შესაბამისად ვარდნა განიცადა. ეს მდგომარეობა დაემთხვა ფულის მთლიანი ზრდას, რომელმაც 2014 წლის დეკემბერში მიაღწია 5.911 მილიონ ლარს (ფულადი მიწოდების 1 მილიარდი ან 20 პროცენტის ზრდა მხოლოდ 2014 წელს). ეს იყო ქართული ვალუტის კრიზისის ერთ – ერთი მთავარი მიზეზი. შედეგად, გაცვლითი კურსი გაუფასურდა აშშ დოლართან მიმართებაში 1.7363 – დან (2013 წლის დეკემბერი) 2.4985 – დან (2016 წლის 28 იანვარი) (44 პროცენტის დევალვაცია).

საქართველოს სავალუტო საერთაშორისო რეზერვებმა გამოავლინა არასასურველი ტენდენცია. 2013 წლის ოქტომბერში, ვალუტის რეზერვებმა მიაღწია ისტორიულ მაქსიმუმს 3.110 მილიონ აშშ დოლარს, მაგრამ იგი 2016 წლის იანვრის მდგომარეობით შემცირდა 2.447 მილიონ აშშ დოლარად (21 პროცენტის დეფიციტით) ამავედროულად. სინამდვილეში, უცხოური რეზერვებიდან 663 მილიონი აშშ დოლარი დაიხარჯა გულუხვად და ყოველგვარი გარკვეული მიზნების გარეშე.

2020 წლის პანდემიური კრიზისი (COVID 19)- მეოთხე კრიზისული პერიოდი (ბანკი ს. ე., 2020)

COVID-19 პანდემიის ფონზე, სახელმწიფოების მხრიდან შემოღებული, ადამიანების სიცოცხლისთვის აუცილებელი, შეზღუდვების შედეგად, 2020 წლის ეკონომიკური აქტივობა განსაკუთრებულ სირთულეების წინაშე აღმოჩნდა როგორც საქართველოში, ისე დანარჩენ მსოფლიოში. მიმდინარე პროგნოზით, რომელსაც დღეს კიდევ უფრო დიდი გაურკვევლობა სდევს თან, საქართველოს რეალური ეკონომიკური ზრდა უარყოფითი იქნება -4%-ის სიახლოვეს. მოთხოვნის მკვეთრი შემცირება, სხვა თანაბარ პირობებში, ინფლაციას მნიშვნელოვნად შეამცირებდა. თუმცა, მოკლევადიან პერიოდში, სხვა პირობები არაა თანაბარი. ასევე დიდი გამოწვევაა განვითარებადი ქვეყნებიდან კაპიტალის დიდი მოცულობით გადინება, რაც გაცვლით კურსსა და, შესაბამისად, ინფლაციაზე, პირიქით, აღმავალ წნეხს აჩენს. გარდა ამისა, საწარმოო პროცესების (სამუშაო ძალის პროდუქტიულობის) დამიწოდების ჯაჭვების შეფერხებები მნიშვნელოვნად ზრდის კომპანიების ხარჯებს, რაც ასევე აჩენს ფასების ზრდის წნეხს. შედეგად, ეროვნული ბანკის პროგნოზით, ინფლაცია მოკლევადიანად კვლავ მიზნობრივ მაჩვენებელზე მაღლა, 6%-ის ფარგლებში, დარჩება. თუმცა, შემდეგ იგი შემცირდება და, შედეგად, მონეტარული პოლიტიკის დამატებითი შერბილება გახდება შესაძლებელი.

კორონავირუსის გავლენა მზარდია საქართველოს ეკონომიკაში, მაგრამ შესაძლოა რამდენიმე თვე დასჭირდეს მონაცემების სრულად დანახვას, რომლებიც აკონტროლებენ საქართველოში ეკონომიკურ შესრულებას.

ამასთან, კორონავირუსის კრიზისის პირველი ნიშნები უკვე აშკარა იყო დასაწყისშივე როდესაც: 10 სასტუმრო დაიხურა, გაუქმებულია შეკვეთების 90 პროცენტი, შემცირდა საქართველოს აეროპორტებში მგზავრთა რაოდენობა, შემცირდა საქართველოში ჩამოსული საერთაშორისო მოგზაურების რაოდენობაც და შემცირდა ეროვნული ვალუტის ლარი ღირებულება.

2019 წლის მონაცემებით ეკონომიკური ზრდა 5.1% შეადგენდა თუმცა 2020 წლის დასაწყისიდან მნიშვნელოვნად შეიცვალა და რაც ყველაზე ცუდია უარესობისკენ. იანვარ-თებერვლისთვის 3.7%-ზე ხოლო მარტში უკვე -2,7% იყო. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის წინასწარი შეფასებით, 2020 წლის აპრილში, რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ტემპმა შეადგინა -16.6%, აპრილში ექსპორტი შემცირდა წლიურად 27.4 %-ით, აპრილში იმპორტი შემცირდა წლიურად 38.5 %-ით, 2020 წლის აპრილში ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი შემცირდა 96.8 %-ით.

ლარის გაუფასურება

კორონავირუსის გარდა, ეროვნული ბანკი ამბობს, რომ ლარის გაუფასურების კიდევ ერთი მიზეზი არის ნავთობის საერთაშორისო ფასების ვარდნა. ნავთობის საერთაშორისო ფასების ვარდნა მიუთითებს საქართველოს სავაჭრო პარტნიორების მხრიდან საგარეო მოთხოვნის შემცირებას ნავთობის ექსპორტით და ფულადი გზავნილების შესაძლო შემცირებით. შედეგად, გაიზარდა უცხოური ვალუტის შემოდინების შემცირების რისკი, რაც აისახება სავალუტო ბაზარზე მოლოდინების არხის საშუალებით.

თავის მხრივ, საჭაერო მოგზაურობის შეზღუდვის გამო, შემცირდება საქართველოდან უცხოური ვალუტის გადინება, ასევე შემცირდება ტურიზმის სერვისების იმპორტი, რაც დადებით გავლენას მოახდენს სავალუტო კურსზე. ამავე დროს, მნიშვნელოვნად შემცირდა ნდობის ექსპორტიორი ქვეყნებიდან ფულადი გზავნილებისადმი საქართველოს დამოკიდებულება, რაც ასევე დადებით ფაქტორს წარმოადგენდა. ეს ყველაფერი რა თქმა უნდა, აისახა და ნელ-ნელა კიდევ უფრო დაეტყობა საქართველოს.

საქართველო გზავნილებზე დამოკიდებული ქვეყანაა, რამაც ალბათ ყველაზე მეტად იქონია გავლენა. შემცირდა გზავნილების დაახლოებით 60%, შესაბამისად ქვეყანაში თითქმის აღარ შემოდის ვალუტა, რომელზეც მოსახლეობის უმრავლესობა დამოკიდებული.

ლარმა თავის მაქსიმუმს მიაღწია, მისი გაცვლითი კურსი აშშ დოლართან მიმართებაში 1\$= 3.5ლ გადასცდა. დღეისათვის კურსი ახლა გაცილებით დაბალია თუმცა შეძლებს თუ არა საქართველოს ეკონომიკა დაუბრუნდეს იმ წერტილს რა წერტილშიც COVID19-ის დადგომამდე იყო ჯერჯერობით საეჭვოა.

ტურიზმი

კიდევ ერთი მძიმე საკითხია საქართველოში ტურიზმის გაჩერება. დაიხურა ყველა გასართობი თუ დასარჩენი სივრცე (ფრენების გაჩერებამდე), რომელიც მოსახლეობისთვის ასევე მნიშვნელოვანი შემოსავლის წყარო გახლდათ.

კორონავირუსის გავრცელების თავიდან ასაცილებლად დასაწყისში, საქართველომ შეაჩერა ფრენა ჩინეთთან, ირანთან და იტალიასთან.

თებერვალში, საქართველოს ეკონომიკის მინისტრმა ნათია ტრუნავამ განაცხადა, რომ ტურიზმის სექტორი დაკარგავს თვეში დაახლოებით 30 მილიონ ლარს (დაახლოებით 10,75 მილიონი დოლარი / 9,58 მილიონი ევრო), კოროვირუსული მოგზაურობის აკრძალვის შემდეგ.

საქართველოს ეკონომიკისთვის უარყოფითი შედეგები ასევე მოსალოდნელია ჩინეთთან ორმხრივი ვაჭრობის შესაძლო ვარდნისგან. 2019 წლის მონაცემები აჩვენებს, რომ საქართველოდან ჩინეთიდან ექსპორტზე 858 მილიონი აშშ დოლარის ექსპორტი განხორციელდა, რაც მნიშვნელოვანია მცირედი ეკონომიკური პოტენციალისთვის. ეს ჩინეთი ქვეყნის იმპორტიორთა პირველ სამეულში შედის, რაც წინა წლებთან შედარებით სტაბილური ზრდაა (2017 წ. - 732,6 მილიონი აშშ დოლარი, 2018 წელი - 833.9 მილიონი აშშ დოლარი).

ქვეყანაში გაჩერებულია ტურისტების მიღება 1 ივლისამდე, რაც ფაქტია როგორც მოსახლეობის დიდ ნაწილს დააზარალებს ასევე იმოქმედებს ქვეყნის ეკონომიკასა და ლარის კიდევ უფრო გაუფასურებაზე.

ქვეყანას დასჭირდება ისეთი ანტიკრიზისული გეგმა რომელსაც შეეძლება მოსახლეობა გადარიბების სტადიიდან გამოიყვანოს.

2.3 კრიპტოვალუტების განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

განვიხილოთ კრიპტოვალუტის არსი და თავისებურებები, როგორც თანამედროვე ტიპის ელექტრონული ფულის და ბლოკჩეინის ტექნოლოგია, ელექტრონული საფულე და მისი დამახასიათებელი თვისებები, კრიპტოვალუტის ტიპების, განსაკუთრებით ბიტკოინების განვითარების, დინამიკის განვითარების დინამიკა, კრიპტოვალუტის მოპოვების მეთოდები და ასევე მიღებული პირობები, აგრეთვე პირობები კრიპტოვალუტის მოპოვება და ინვესტიცია და ადგილობრივი ვალუტის ემისია საქართველოში, კრიპტოვალუტის კურსის გავლენის ფაქტორები, კრიპტოვალუტის მიმოქცევის რეგულირების პირობები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში, სხვადასხვა ცნობილი მკვლევარების მოსაზრებები კრიპტოვალუტის მომავლის შესახებ და ა.შ.

საკვანძო სიტყვები: ელექტრონული ფული, კრიპტოვალუტა, ბლოკჩეინის ტექნოლოგია, ელექტრონული საფულე, კრიპტოვალუტის მოპოვება საქართველოში, კრიპტოვალუტის მიმოქცევის წინაპირობები.

ფულადი ურთიერთობების მოწყობასთან დაკავშირებული საკითხი არის ერთ – ერთი აქტუალური პრობლემა კაცობრიობის ეკონომიკურ განვითარებაში. სწორედ ამიტომ ისტორიულად გამოიყენეს უნაღდო ანგარიშსწორების სხვადასხვა ფორმა, მათ შორის, ელექტრონული ფული (ბუკია, გ., სიჭინავა, დ., 1976). აღნიშნულ ველში ნამდვილად საეტაპო მოვლენაა კრიპტოვალუტის ბლოკჩეინის ტექნოლოგიით. მიუხედავად მისი ამჟამინდელი ხარვეზებისა, იგი ხდება სამეცნიერო კვლევის სერიოზულ საგნად. Cryptocurrency - ეს არის ელექტრონული, ვირტუალური ფულის თანამედროვე მრავალფეროვნება, რომელიც დღეს უმეტესად ინტერნეტზეა დამოკიდებული, თუმცა მისი არსებობა ინტერნეტის გარეშეც შესაძლებელია. ელექტრონული ფულის გამოყენების პოპულარობა გამოწვეულია მისი რიგი უპირატესობებით, ჩვეულებრივ ფულთან შედარებით. მეტ-ნაკლებად სრული ღირებულებით იგი ასრულებს ჩვეულებრივი ფულის ფუნქციებს: მისი მიღება, სხვა პირისათვის გადაცემა, შესაძლებელია საქონლისა და მომსახურების საფასურის გადახდა, მისი ხარჯვისა და დარჩენილი ნაშთის შემდეგ ოპერაციის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება. 2018 წელს 100 წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც მიმოქცევაში გამოჩნდა ელექტრონული ფული. ყველაფერი მაშინ დაიწყო, როდესაც აშშ-ს სარეზერვო ბანკმა 1918 წელს პირველად გაგზავნა თანხა ტელეგრაფით. ელექტრონული ფული პირველად იაპონიაში 1980-იან წლებში გამოჩნდა სატრანსპორტო,

სატელეფონო და სავაჭრო კომპანიებში ჩიპებით წინასწარ ანაზღაურების ბარათების სახით. მოგვიანებით მათი გამოყენება სხვა სფეროებშიც დაიწყო. ევროპაში, წინასწარი გადახდის ელექტრონული პროდუქტის გამოყენება 90-იან წლებში დაიწყო. ელექტრონული ფულის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა კალიფორნიის უნივერსიტეტის ინფორმატიკისა და მენეჯმენტის დოქტორმა დევიდ ჩუმმა, რომელიც ჩატარდა 1994 წელს დაარსებულ კომპანიაში - DigiCash (ჰოლანდია). იგი პირველი იყო, ვინც ელექტრონული ფული გამოუშვა eCash (Chaum). DigitCash- ის მიერ პირველი ელექტრონული გადახდა ჩატარდა 1994 წელს.

1996 წელს ისეთი კომპანიები, როგორცაა: Visa, Mastercard, Microsoft გამოხატეს ინტერესი პროექტის შესახებ. უკვე 1997 წელს, მთელ მსოფლიოში ელექტრონული ფულის 150-ზე მეტი პროექტი არსებობდა. ასეთი ტიპის ელექტრონული ფულის, როგორც კრიპტოვალუტის, ფულადი საკრედიტო სისტემაში გამოჩენა კლასიკური მაგალითია ელექტრონული ფულის მიმოქცევის პროცესის მუდმივი განვითარებისათვის.

ზოგადი ანალიზები კრიპტოვალუტის უმეტესი ნაწილი შენდება ბლოკჩეინის ტექნოლოგიის საფუძველზე. ეს არის მომავლის ტექნოლოგია და შექმნილია ინფორმაციის უსაფრთხო შენახვის, გარიგების დაჩქარების და შუამავალი წრეების გაუქმების (ბანკების, ნოტარიუსის, გადახდის სხვადასხვა სისტემის და ა.შ.) გაუქმების მიზნით. დღეისათვის მისი ფუნქციონირება დეცენტრალიზებულია. მასში განთავსებული ინფორმაცია ინახება ბლოკების სახით და გათვალისწინებულია მათი დაცვის მაღალი დონე. გარიგების პროცესში, ინფორმაცია ერთდროულად ხვდება კრიპტოვალუტის ქსელში ჩართულ ყველა კომპიუტერს, რომელიც მოიცავს მისი განვითარების კრიპტოვალუტა და პროგნოზებს.

სწორედ ამიტომ ითვლება, რომ გარიგების დასრულება დასრულებულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას შეესწრებიან ქსელში ჩართული ყველა მომხმარებელი. ასეთი სისტემა საშუალებას იძლევა უარი თქვან შუამავლებზე და გამორიცხავს ნებისმიერი ბლოკიდან ინფორმაციის მოპარვას ან შეცვლას, რადგან ამისათვის საჭირო იქნება კრიპტოვალუტის ქსელში ჩართული ყველა კომპიუტერის დაშლა. ეს პრაქტიკულად ძალიან რთულია და ამის მიღწევა შეუძლებელია, რადგან სისტემა ავტომატურად ავლენს ფალსიფიკაციას ან მონაცემების მოპარვის მცდელობებს, კრიპტოლოგიური დაშიფვრის შედეგად მიღებული ინფორმაციის და მონაცემების მოპარვის მცდელობებში, ბლოკჩეინის ტექნოლოგიაში hashing ალგორითმების გამოყენებასთან დაკავშირებით. ბლოკჩეინის

სისტემა არის ღია და ანონიმური. მომხმარებელი იღებს სპეციალურ პერსონალურ კოდს, რომლის საშუალებითაც მას შეუძლია შევიდეს სისტემაში და გამოიყენოს იგი. ამ კოდექსების უკან მდგომი პროცესების იდენტიფიკაცია და ავტორიზაცია შეუძლებელია. (D.Sichinava, 2019)

ბლოკჩეინის სისტემა ასევე ღიაა იმ თვალსაზრისით, რომ ნებისმიერ მომხმარებელს შეუძლია დააკვირდეს სისტემის განვითარებას და შეძლოს გარიგების არქივის გაცნობა. მომხმარებლის ინფორმაცია დაცულია არა სანქცირებული შეღწევისგან. ბლოკჩეინის საშუალებით გარიგების პროცესში საკომისიო არ არის გადახდილი მესამე პირზე. მისი რაოდენობა სხვა შემთხვევებში ძალიან დიდია. ელექტრონული ფულის მიმოქცევისთვის აუცილებელია ელექტრონული საფულე. ეს არის კომპიუტერული პროგრამა, რომელიც მომხმარებელს საშუალებას აძლევს შეინახოს ელექტრონული ფული და განახორციელოს უნაღდო ანგარიშსწორება ინტერნეტის საშუალებით. ელექტრონული საფულე არის საბანკო ანგარიშის ანალოგი, გადახდის მოსახერხებელი ინსტრუმენტი, ონლაინ გადახდის საშუალება. ის იყენებს ვირტუალურ ფულს, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია ფულადი სახსრების გაცვლა, გადარიცხვა საბანკო ანგარიშზე, შესაძლებელია პლასტიკური ბარათის განთავსება და ა.შ., ელექტრონულ საფულეს განთავსებამდე მომხმარებელმა უნდა აირჩიოს ელექტრონული გადახდის სისტემა, საკომისიოს საფასურის ტარიფი და ა.შ., მისი ეფექტური გამოყენება ბევრად არის დამოკიდებული ამ არჩევანზე. ელექტრონული საფულის შევსების და გატანის მეთოდები მრავალფეროვანია, ვალუტის ტიპების მიხედვით. შესაბამისად, არსებობს ელექტრონული საფულის სხვადასხვა ტიპები: ონლაინ, მობილური, ადგილობრივი, აპარატები.

ბიტკოინი არის კრიპტოვალუტის პირველი და ძირითადი ტიპი. ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ვერსიით, ბიტკოინი შექმნა Satoshi Nakamoto- ს (იგივე კრეიგ რაიტმა) მიერ. 2008 წლის ბოლოს მან საჯაროდ მიაწოდა ინფორმაცია საკუთარი გამოგონების შესახებ და გამოაქვეყნა დამადასტურებელი დოკუმენტი, ხოლო 2009 წლიდან მან კომპიუტერულ ქსელში შეიყვანა შესაბამისი სისტემა, მისმა ალგორითმა 21 მილიონი ბიტკოინების ემისიად ჩათვალა, რაც გაგრძელდება მანდატური ბიტკოინების ოდენობამდე. 2018 წლის 22 აპრილისთვის, 17 მილიონი ბიტკოინი იქნა დანაღმული.

ამჟამად მსოფლიოში ცნობილია კრიპტოვალუტის რამდენიმე ათასზე მეტი ტიპი. მათი გარკვეული თანხის გამოყენება სტაბილურია; მოთხოვნა ყველა მათგანზე მსგავსი არ არის. კრიპტოვალუტის

ახალი ტიპების ფორმირების პროცესს ახასიათებს ზრდის ტენდენცია, რაც ყველაზე პოზიტიური მოვლენაა ელექტრონული ფულის განვითარებაში, როგორც ეს სავარაუდოდ, წამოაყენეთ საკითხი ერთიან მსოფლიოში კრიპტოვალუტაზე გადასვლის აუცილებლობის შესახებ, სულ მცირე, გარკვეულ ფარგლებში. კრიპტოვალუტის ინვესტიციის განხორციელების დიდი რისკის მიუხედავად, მსოფლიოში აღნიშნულ სფეროში ინვესტიციის შეწყვეტა არ ხდება. ამ მიზნით, ბიზნესმენისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინფორმაციას კრიპტოვალუტის კაპიტალიზაციის ზომაზე, ბირჟებზე გაცვლის კურსის კურსზე, პოპულარობას და ა.შ., ზოგადად კრიპტოვალუტის ზოგადი კაპიტალიზაცია 2017 წლის 31 დეკემბრისთვის შეადგენდა 570 მილიარდ აშშ დოლარს. , ხოლო 2018 წლისთვის ეს იყო \$ 130, 85 მილიარდი დოლარი. ეს მონაცემები მიუთითებს კრიპტოვალუტის დიდ ცვალებადობაზე.

კრიპტოვალუტაში ზოგადი კაპიტალიზაცია უდრის იმ მომენტში გამოშვებული მონეტების იმ პროდუქტის რაოდენობას, რომელიც გამრავლებულია ერთი მონეტის ღირებულებაზე. ამ მაჩვენებელს ზოგჯერ "საბაზრო კაპიტალიზაცია" უწოდებენ. 2019 წლის დასაწყისში კრიპტოვალუტის ყველაზე პოპულარული პირველი ათი ფორმის კაპიტალიზაცია [Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH), Ripple (XRP), Litecoin (LTC), EOS (EOS), Bitcoin Cash (BCH), Stellar (XLM) , TRON (TRX), Cardano (ADA), Monero (XMR)] კრიპტოვალუტის საერთო კაპიტალიზაციაში შედის \$ 110, 482764657 მილიარდი დოლარი (<https://coinmarketcap.com/>). ეს მაჩვენებელი, ისევე როგორც კრიპტოვალუტის შემადგენლობა. ათეულში მუდმივად იცვლება. ამის მიუხედავად, ბიტკოინი პირველ ადგილს იკავებს.

კრიპტოვალუტის, როგორც გადახდის ნებადართულ საშუალებად ცნობისთვის, საჭიროა ფლობდეს საზოგადოებაში სათანადო ნდობის საშუალებებს, მეთოდებს და არსებობას, რომლებიც საჭიროა მისი ჩამოყალიბებისა და განსახორციელებლად.

დღეისათვის ლიტერატურაში არ არის გამოყოფილი კრიპტოვალუტის მოპოვებისა და ფულის გამომუშავების მეთოდები. კრიპტოვალუტის მოპოვების მეთოდები, ანუ სამთო მოპოვება, შემდეგია: მისი მოპოვება საკუთარ კომპიუტერზე, ღრუბლოვანი ტექნოლოგიით და ა.შ., თავდაპირველად, კრიპტოვალუტის მოპოვება საკუთარ კომპიუტერზე ხდებოდა ვიდეოკარდების მიერ. დღეს გაცილებით უფრო განვითარებული ინსტრუმენტია, ვიდრე ვიდეოკარდები; მას ეწოდება ASIC (განაცხადის სპეციფიკური ინტეგრირებული წრე - სპეციალური დანიშნულების

ინტეგრალური სქემა). იგი შეიქმნა 2016 წელს ჩინეთში. კრიპტოვალუტის მოპოვების უფრო მოსახერხებელი მეთოდია ღრუბლოვანი ტექნოლოგია, რომელიც ციფრული ფულის ემისიის ახალი მოდელია. იგი იქმნება ჯგუფების მიერ (აუზი - სამთო), მეტი შემოსავლის მისაღებად და არა საკუთარი კომპიუტერის გამოყენებით, არამედ ქირავდება მფლობელის კომპიუტერით. ამ შემთხვევაში, სამთო პროცესის აპარატთან და პროგრამულ უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული ყველა პრობლემა წყვეტს ქირავდება მფლობელს. კრიპტოვალუტების მისაღებად გამოიყენება შემდეგი სერვისები (კომპანიები), რომლებიც ფლობენ მონაცემთა ბაზას (კრიპტოფარმი). ღრუბელი მოპოვების მონაცემთა ბაზა მდებარეობს კანადაში, რუსეთში, ისლანდიასა და ჩინეთში. კრიპტოვალუტის შოვნის მეთოდებია: ამწე, ვაჭრობით კრიპტოვალუტით გაცვლაზე და ა.შ. კრიპტოვალუტის პოპულარობის გამო, ბევრს სურს რომ მიიღოს ეს ინვესტიციის გარეშე. ამის ერთ-ერთი მეთოდი არის ამწე. ეს ვალუტის მოსაპოვებლად ყველაზე მარტივი მეთოდია. კრიპტოვალუტის შოვნა ასევე შესაძლებელია ბირჟაზე ნებისმიერი ტიპის კრიპტოვალუტით ვაჭრობის შედეგად (სიჭინავა დ., მაღრაძე მ. 2018).

კრიპტოვალუტის კაპიტალიზაცია განიცდის ცვლილებას მისი კურსის შესაბამისად, რომელსაც გავლენას ახდენს მთელი რიგი ფაქტორები. პირველ რიგში, ეს არის კრიპტოვალუტის მოთხოვნის და მიწოდების ნაშთი. თავის მხრივ, ნაშთი განისაზღვრება მრავალი გარემოებით. მათ შორის ერთ-ერთი პირველია აღნიშნულ ველში არსებული ინფორმაციის ფონი. იმის მიხედვით, თუ რომელი წყაროს წარმოადგენს და არის ინფორმაცია პოზიტიური ან უარყოფითი, კრიპტოვალუტის კურსი აძლიერებს ან ეცემა. კრიპტოვალუტის კურსზე ასევე გავლენას ახდენს მისი აღიარება ან უარყოფა, როგორც სახელმწიფოს მიერ გადახდის საშუალება და ა.შ. კრიპტოვალუტის გაცვლის ბირჟებზე, გაცვლით ცენტრებში, ბანკომატებზე /.) და ა.შ.

მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოში, დადებითად მოქმედებს კრიპტოვალუტის კურსზე. კრიპტოვალუტის მოპოვება დაიწყო საფრანგეთში, ისლანდიასა და საქართველოში 2014 წელს საკუთარი მოწყობილობების საფუძველზე.

საქართველო კრიპტოვალუტების მოპოვებით მსოფლიოში მესამე ადგილზეა ჩინეთისა და აშშ-ს შემდეგ. საქართველოში უამრავი ადამიანია ჩართული სამთო, ინვესტიციების პროცესში და ა.შ., საქართველოში ფუნქციონირებს ორი ძლიერი კრიპტოვალუტის ცენტრი - თბილისში და გორში. 2017 წლის მონაცემებით, თბილისის მონაცემთა ბაზა გლდანის რაიონში - Bitfury, სავარაუდოდ,

ფლობს 16, 7 მილიარდ ლარს (ქართული ეროვნული ვალუტა - ლარი).ბოლო მონაცემებით, საქართველომ ჩამოაყალიბა საკუთარი ახალი ქართული კრიპტოვალუტა, სახელწოდებით - ოქროს საწმისი.

კრიპტოვალუტის, როგორც გადახდის საშუალებად მსოფლიოში აღიარებისთვის, აუცილებელია მისი მოპოვების, შემოსავლისა და მიმოქცევის პროცესების რეგულირება, როგორც ცალკეულ ქვეყნებში, ასევე მთელ მსოფლიოში. დღეისათვის, მსოფლიოში არ არსებობს ერთიანი კანონმდებლობა კრიპტოვალუტის პროცესთან დაკავშირებული პროცესების რეგულირების შესახებ. ამჟამად ის განსხვავდება ქვეყნებისა და რეგიონების მიხედვით. კრიპტოვალუტის მიმოქცევა აკრძალულია ბევრ ქვეყანაში (რუსეთი, ჩინეთი, ინგლისი, სამხრეთ კორეა, სინგაპური, ბოლივია, ეკვადორი, ყირგიზეთი,და ა.შ (Смалъ, 2017). თუმცა არსებობს ქვეყნები, პირიქით, კანონი იძლევა კრიპტოვალუტის ემისიასა და მიმოქცევას (აშშ, კანადა, ავსტრალია, ნაწილობრივ ევროკავშირი, იაპონია, გერმანია, ფილიპინები, ჩეხეთი, ნორვეგია, ვენესუელა, ბელორუსია, ტაილანდი და ა.შ.). აქ არის ქვეყნები, სადაც კრიპტოვალუტის მიმოქცევა არ არის აღიარებული, მაგრამ არც აკრძალულია (დანია, ფინეთი, დიდი ბრიტანეთი, საქართველო, ა.შ. და ა.შ.) მსოფლიოს ზოგიერთ ქვეყანაში კრიპტოვალუტის გამოყენება უფასოა; იგი არც აკრძალულია და არც ნებადართულია და არ რეგულირდება სახელმწიფო.მთლიანობაში, დადებითი დინამიკა კრიპტოვალუტის შესაძლო აღიარებაში, როგორც ა პერსპექტივაში გადახდის საშუალებებს მოწმობს ის ფაქტი, რომ დღეს მსოფლიოში ასობით დეცენტრალიზებული კრიპტო-გაცვლა ყალიბდება და წარმატებით ფუნქციონირებს. კრიპტოვალუტის გაცვლა არის ინტერნეტ-რესურსი, რომელიც ელექტრონული ფულის ყიდვის-გაყიდვის საშუალებას იძლევა ონლაინ რეჟიმში. კრიპტოვალუტის ბირჟები ყოველწლიურად ვითარდება და მათი ოდენობა მუდმივად იზრდება. კრიპტოვალუტის ბაზრის ზუსტი პროგნოზის გაკეთება შეუძლებელია. შესაბამისად, ძალიან რთულია მათი კურსის პერსპექტივაში განსაზღვრა.

2.4 COVID19 პანდემით გამოწვეული კრიზისის პირობებში ლარის მიმართ საზოგადოების ნდობის კვლევა

ამ პარაგრაფის მიზანია იმ მეთოდების გამოყოფა, რომლებიც საფუძვლად დაედო კვლევას რომელიც ავლენს საზოგადოების დამოკიდებულებას ეროვნული ვალუტის მიმართ კოვიდ19 პანდემიით გამოწვეული კრიზისის პირობებში..განხილულია კვლევის თეორიული მიმართულება. აგრეთვე, დეტალურად არის განმარტებული საკვლევი პოპულაციის შერჩევის კრიტერიუმები და მოცულობა. ახსნილია ყველა ის პროცედურა რომელთა მეშვეობითაც ჩამოყალიბდა კვლევის ინსტრუმენტი. კვლევა ატარებს პოზიტიურ ხასიათს და მისი მიზანია გავიგოთ მოსახლეობის აზრი წამოჭრილ საკითხთან დაკავშირებით.

კვლევის ინსტრუმენტად გამოყენებულია ინტერნეტ გამოკითხვა, რომელიც განხორციელდა Drive.google.com პროგრამის და სოციალური ქსელების დახმარებით, შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე. შესაბამისად თითოეული ადამიანი კითხვებს სცემს პასუხს გულახდილად და მასზე ზეგავლენის მოხდენა გამორიცხულია.

შერჩევის მოცულობა. საკვლევი პოპულაცია და შერჩევის მოცულობა განისაზღვრა სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემთა ბაზაზე დაყრდნობით. მონაცემთა ბაზის მიხედვით მთელი მოსახლეობიდან (3716900 კაცი) საკვლევი პოპულაცია შეირჩა ეკონომიკური აქტიურობის მიხედვით. 2019 წლის მონაცემების მიხედვით საქართველოში ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა 1911200-ია ადამიანს შეადგენდა. აღნიშნული ინტერვიუების საშუალებით გამოირკვა, რომ მოსახლეობის უმეტესობას ლარის მიმართ ნდობა დაკარგული აქვს.

განისაზღვრა საკვლევი პოპულაციიდან მინიმალური შერჩევის ზომა, რომელიც ზემოაღნიშნული საკვლევი პოპულაციიდან მინიმუმი შერჩევის ზომა არის 384 შემთხვევა, 95% ნდობის დონის და +/- 5% ნდობის ინტერვალის მიხედვით, რაც აღიარებულია ბიზნეს სფეროში მოღვაწე მკვლევარების მიერ. შერჩევის მეთოდიად გამოყენებულია მარტივი შემთხვევითი შერჩევა, რაც საშუალებას გვაძლევს კვლევის შედეგების გენერალიზება მოვახდინოდ მთლიანად ეკონომიკურად აქტიურ მოსახლეობაზე.

კვლევის ფარგლებში სულ გამოიკითხა 402 რესპოდენტი, გამოკითხულთა შორის მდებარეობითი სქესის წარმომადგენელი იყო 79 პროცენტი, ხოლო მამრობითი სქესის წარმომადგენელი 21 პროცენტი.

რესპოდენტების ყველაზე მეტი ხვედრითი წილი მოდიოდა 16-30 წლამდე, შემდეგ 30-40 წლამდე, 40-50 წლამდე, 50-60 წლამდე, და საპენსიო ასაკის, შესაბამისად 59,1%, 16,9%, 15,9%, 6,6% და მინიმალური 1,5%.

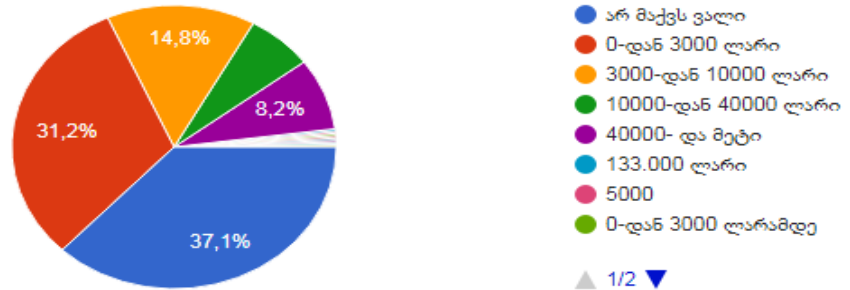
რესპოდენტების 80,3 % არის დასაქმებული, ხოლო 19,7% უმუშევარი. გამოკითხვაში მონაწილე პირთა 13,1%-ს არ აქვს პირადი შემოსავალი, 37,4%-ის წლიური შემოსავალი არის 0-3000 ლარამდე, 22,6%-ს წლის განმავლობაში აქვს 3000-10000-მდე შემოსავალი, 21,5%-ს კი 10000-40000-მდე შემოსავალი, 40000-დან ზევით კი 2,3%-ს. თუმცა რესპოდენტებს მივეცი საშუალება დაეფიქსირებინათ სურვილის შემთხვევაში კონკრეტული თანხები მათი წლიური შემოსავლიდან, რათა ცდომილება გამოგვერიცხა და 5,4% მიუთითა კონკრეტული თანხა.

კვლევის პროცესში ასევე დამაინტერესა იმ მოსახლეობის აზრმაც, რომლებიც მათი შემოსავლიდან ახერხებენ დანაზოგის გაკეთებას, მათაც ჰქონდათ შესაძლებლობა დაეფიქსირებინათ კონკრეტული თანხა რამდენის დაგროვებას ახერხებენ წლიურად. ამასთან დაკავშირებით გამოკითხული რესპოდენტების 49,6% მიუთითებს, რომ სამწუხაროდ დანაზოგს არ ფლობს და ვერ ახერხებს თანხის დაგროვებას. ხოლო 31,5% უთითებს რომ მათი დანაზოგი 0-3000-მდე შეადგენს. გამოკითხულთა მხოლოდ 12,5% აღნიშნავს, რომ მათი დანაზოგი 3000-10000-მდეა. 10000-40000-მდე დაგროვებას მხოლოდ 3,8% ახერხებს, ხოლო 40000-ზე მეტს რესპოდენტების 1,5%.

დანაზოგების შემდეგ აუცილებლად უნდა განვიხილოთ მოსახლეობის ის ნაწილი, რომელსაც დავალიანება საკრედიტო ინსტიტუტების მიმართ აქვთ. საკმაოდ იმედის მომცემი პასუხები მივიღეთ ამ გამოკითხვაში სადაც 37,1% აღნიშნავს რომ დავალიანება საერთოდ არ აქვს. 0-3000-მდე ვალი 31,2% გააჩნია, 14,8% აცხადებს რომ მათი დავალიანება 3000-10000-მდეა, 6,6% აცხადებს რომ საკრედიტო ინსტიტუტებთან დავალიანება 10000-40000-მდე აქვთ, ხოლო 8,2% ამბობს რომ მათი დავალიანება შეადგენს 40000-ზე მეტს. (იხ.დიაგრამა)

დაახლოებით რამდენია თქვენი დავალიანება საკრედიტო ინსტიტუტების მიმართ ?
(სურვილის შემთხვევაში მიუთითეთ კონკრეტული თანხა)

391 OTBET

ამიტომ დამაინტერესა კონკრეტულად რა პროცენტს ზოგავენ წელიწადში თავიანთი შემოსავლებიდან, ან ახდენენ თუ არა საერთოდ თანხების შენახვას. ნახევარზე მეტი გამოკითხული რესპოდენტი ამბობს რომ თანხის დაზოგვას საერთოდ ვერ ახერხებს და ეს პროცენტის სახით 50.9. 10%-მდე დაზოგვას რესპოდენტების 24,8% ახერხებს, 10-20%-მდე დაზოგვას 11,1%, 20-30%-მდე დაზოგვას 7,8%, 30-40%-მდე დაზოგვას კი 3,5%. თუმცა ამ კითხვაშიც შეეძლოთ რესპოდენტებს თავისი სურვილის მიხედვით კონკრეტული პროცენტი დაეფიქსიებინათ. ძირითად შემთხვევაში პროცენტები მცირედით განსხვავდებოდა თუმცა რამდენიმე რესპოდენტმა მიუთითა რომ დანაზოგის გაკეთებას ახერხებენ მაგრამ ვერა ყოველთვის ურად.

რაც შეეხება კითხვას „შემოსავლის დაახლოებით რა ნაწილი გჭირდებათ საკრედიტო ორგანიზაციების ვალების მომსახურებაზე?“ რესპოდენტების აქაც საკმაოდ განსხვავებული პასუხები აირჩიეს. ამ კითხვაში 38% მიუთითა რომ დავალიანება საერთოდ არ აქვს. 12,5% აცხადებს რომ წლიურად დაახლოებით შემოსავლის 10% სჭირდებათ სესხების მომსახურებებზე. 17,3% ამბობს რომ 10-20%-მდე მაინც ეხარჯებათ თანხები, 20-30% თავიანთი შემოსავლიდან 14,8% , ხოლო 14,3% ამბობს რომ შემოსავლის 30-40% იყენებს. თავიანთი პასუხის დაფიქსირება რესპოდენტებს აქაც შეეძლოთ და თითქმის 3,1% განაცხადა რომ 50% ზე მეტი ხშირ შემთხვევაში 60,70,80 პროცენტზე კი სჭირდებათ ვალების მომსახურებაზე. რაც სამწუხაროდ დღევანდელი რეალობაა.შემდეგი კითხვები ვფიქრობ უფრო დაგვეხმარება შევიქმნათ ზუსტი წარმოდგენა.

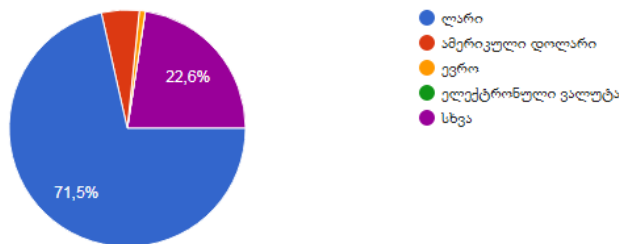
რესპოდენტებს ასევე კითხვარში მოუწიათ ეპასუხათ მოგზაურობენ თუ არა საერთოდ და ახდენენ თუ არა ინტერნეტ საიტებიდან ნივთების გამოწერას. პროცენტის სახით უნდა გაეცათ მასზე პასუხი და 38,9% უპასუხა რომ მათ არ იციან დაახლოებით რამდენის გადადებას ახერხებენ ამ სიამოვნებისთვის. რესპოდენტების 29,7% ამბობს რომ ისინი თავიანთი შემოსავლის

დაახლოებით 10% იყენებენ ამისთვის. 10% ამბობს რომ დაახლოებით 10-20%-მდე იყენებენ, 7,1% უპასუხა რომ 20-30%-მდე, ხოლო 5,3% თქვა რომ 30-40% შემოსავალს ამ ყველაფერს უთმობს.

შემდეგი ორი კითხვა მთლიანად დავუთმე ეროვნულ ვალუტას, რადგან მოსახლეობის ძირითად ნაწილს, გამონაკლისების გარდა შემოსავალი ლარში უფიქსირდებათ. ამით მინდოდა გამეგო მიუხედავად ლარში მიღებული თანხისა ახერხებენ თუ არა ისინი სხვა ვალუტაში სესხების აღებას და დანაზოგების გაკეთებას, რათა მემსჯელა შემდეგ რა ფაქტორების გათვალისწინებით აკეთებენ ამას. შევადართო მიღებული შედეგები. (იხ.დიაგრამები).

რომელ ვალუტაში გაქვთ დავალიანება საკრედიტო ინსტიტუტების მიმართ ?

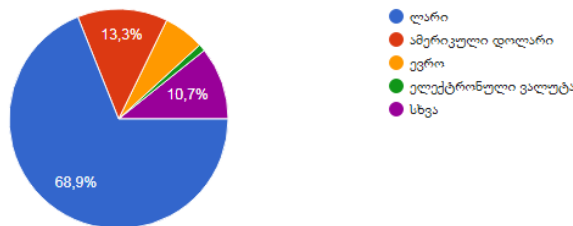
368 ОТВЕТОВ

როგორც ხედავთ, გამოკითხული მოსახლეობის 71,5% ამბობს რომ სესხები აქვს ლარში, 5,2% ამბობს რომ მათ დავალიანება დოლარში უფიქსირდებათ, ხოლო 22,6% ამბობს რომ სხვა ვალუტაში. დაახლოებით 30 პროცენტია უცხოურ ვალუტაში დავალიანების მქონე, ბუნებრივია ლარის დევალვაცია გააუარესებს მათ ეკონომიკურ მდგომარეობას და ასევე მომალაღში გაზრდის უცხოურ ვალუტაზე მოთხოვნას რათა შეძლონ დავალიანების გასტუმრება.

რომელ ვალუტაში ინახავთ ძირითადად დანაზოგს?

383 ОТВЕТА

რაც შეეხება დანაზოგებს ძირითადად მაინც ლარში ახერხებენ თანხების დაგროვებას, პასუხებიდანაც ჩანს რომ 68,9% აცხადებს რომ თანხებს ლარში აგროვებს. 13,3% ამბობს რომ თანხის დაგროვება დოლარში ურჩევნია, 6% ევროს ანიჭებს უპირატესობას, ხოლო დანარჩენი პროცენტები სხვა ვალუტებზე გადანაწილდა. ბუნებრივია ასეთი მდგომარეობა ერთის მხრივ დადებითად შეიძლება შევაფასოთ, რადგან ეროვნული ვალუტის მიმართ ნდობაზე მიუთითებს, მაგრამ მეორეს

მხრივ კრიზისის პირობებში, როდესაც ლარის კურსი გადალახავს ფსიქოლოგიურ ნიშნულს და მოსახლეობა დაიწყებს დანაზოგების კონვერტაციას უცხოურ ვალუტაში გარდმავდება სავალუტო კრიზისი და საფრთხე შეექმნება საქართველოს ფინანსურ სისტემას. ამიტომ, მიგვაჩნია, რომ ეროვნულმა ბანკმა მეტი ყურადღება უნდა გამოიჩინოს ხომე ლარის გაუფასურების დროს და არ დაუშვათ ფსიქოლოგიური ნიშნულების გადალახვა.

შემდეგი ორი კითხვა ისე დავსვი რომ რესპოდენტებს თავიანთი აზრი დაეფიქსირებინათ იმის მიხედვით როგორც თვითონ თვლიდნენ, ეს კითხვებიც სესხებს და დანაზოგებს ეხებოდან თუმცა მათ უნდა გადაეწყვიტათ კონკრეტულად სესხის აღების პერიოდში, ან დანაზოგის გაკეთებისას რამ მოახდინა მათზე ყველაზე მეტად გავლენა. მათ უნდა შეეფასებინათ თითოეული დეტალი ნაკლებად მნიშვნელოვანიდან, ძლიერ მნიშვნელოვანამდე. თითოეული მომხმარებლის პასუხი დავაჯამე და საშვალო შეწონილი ქულა გამოვთვალეთ. კითხვისას თუ რა ფაქტორები გაითვალისწინეთ დანაზოგის კონკრეტულ ვალუტაში გაკეთების გადაწყვეტილების მიღებისას, ქულები ასე გადანაწილდა: საპროცენტო განაკვეთი მოცემულ ვალუტაში არსებულ დეპოზიტებზე - 2,40, მოცემული ვალუტის მოსალოდნელი კურსი-2,21, თქვენი მოსალოდნელი დანახარჯები მოცემულ ვალუტაში-2,25, მოცემული ვალუტის კონვერტაციის სიმარტივე (კონვერტირებადობა)-1,90, მოცემული ვალუტის ემიტენტი სახელწიფოს ეკონომიკური მდგომარეობის საიმედობა-1,80. რა ფაქტორები გაითვალისწინეთ სესხის კონკრეტულ ვალუტაში აღების გადაწყვეტილების მიღებისას: ამ კითხვაში ქულები ასე ნაწილდება: საპროცენტო განაკვეთი მოცემულ ვალუტაში არსებულ დეპოზიტებზე -2,49, მოცემული ვალუტის მოსალოდნელი კურსი-2,32, თქვენი მოსალოდნელი დანახარჯები მოცემულ ვალუტაში-2,23, მოცემული ვალუტის კონვერტაციის სიმარტივე (კონვერტირებადობა)-1,92, მოცემული ვალუტის ემიტენტი სახელწიფოს ეკონომიკური მდგომარეობის საიმედობა-1,28. საპროცენტო განაკვეთის პარიტეტის თეორიიდან გამომდინარე ვალუტაზე მოთხოვნას დიდწილად განპირობებს კონკრეტულ ვალუტაში არსებულ აქტივებზე მოსალოდნელი უკუგება და ვალუტის მოსალოდნელი კურსი, ხოლო მოსალოდნელი დანახარჯები მოცემულ ვალუტაში და სხვა ფაქტორები შედარებით უმნიშვნელოა. ამ ორ კითხვაშიც რესპოდენტების უმრავლესობამ სწორედ საპროცენტო განაკვეთს მიაანიჭა უპირატესობა, როგორც დეპოზიტების განთავსებისას ისე სესხების აღებისას, რადგან სწორედ მასზეა დამოკიდებული რა იქნება დანამატი როგორც დანაზოგის მხრივ ისე სესხების მიმართ. შემდეგი მნიშვნელოვანი ფაქტორი რომელსაც უპირატესობა მიაანიჭეს არის ვალუტის მოსალოდნელი კურსი. პანდემიის პერიოდში ეროვნული ვალუტის მიმართ ნდობის ფაქტორი კიდევ უფრო შემცირდა, შესაბამისად

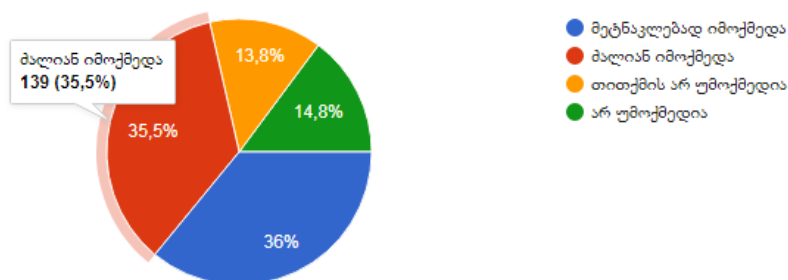
თითოეულ ჩვენგანს დაინტერესებს რა იქნება მათი ხარჯი ან დანამატი, თუ კურსი ასე მნიშვნელოვნად განაგრძობს მერყეობას. დანარჩენ ფაქტორებს შედარებით ნაკლები წილი ხვდა რესპოდენტების არჩევანში, რადგან მათთვის როგორც გამოიკვეთა კონვერტირებადობა და ეკონომიკური მდგომარეობის საიმედოობა, შედარებით უკანა პლანზეა ვიდრე საპროცენტო განაკვეთი. ჩვენი კვლევა გვიჩვენებს რომ საქართველოში ვალუტაზე მოთხოვნას დიდწილად განპირობებს სწორედ საპროცენტო განაკვეთი და ის მოლოდინები რაც მათ ეროვნული ვალუტის მიმართ გააჩნიათ.

კვლევის პროცესში დავინტერესდი „მოქალაქეების ეროვნული ვალუტის მიმართ დამოკიდებულებით“ ამიტომ დავსვით კითხვა რამდენად ენდობოდა მოსახლეობა ეროვნულ ვალუტას (Covid19-მდე). კვლევის ფარგლებში რესპოდენტებმა 0 დან 5 ქულამდე შკალის გამოყენებით შეაფასეს საკუთარი დამოკიდებულება ეროვნული ვალუტის მიმართ კრიზისის დადგომამდე.

1 გულისხმობს, რომ ისინი სრულებით არ ენდობოდნენ მანამდეც ეროვნულ ვალუტას, ხოლო 5 გულისხმობს რომ ისინი ნდობას უცხადებდნენ ლარს. გამოკითხული რესპოდენტებიდან 23,6% აფასებს 1 ქულით (სრულებით არ ვენდობი), 30,8%-მა რესპოდენტებისა თავი შეიკავა პასუხის გაცემაზე, 24,6%-მა 3 ქულით შეაფასა (მეტნაკლებად ვენდობოდი) ლარი, 4 ქულით 17,1%-მა რესპოდენტმა შეაფასა ეროვნული ვალუტა, ხოლო 5 ქულით 3,9%-მა ადამიანმა. თუ დავაკვირდებით მიმდინარე მონაცემებს, ეს ცალსახად მიუთითებს უარყოფით დამოკიდებულებაზე აღნიშნული საკითხის მიმართ. მოცემულ კითხვაში გამოვთვალეთ საშუალო შეწონილი ქულა და მივიღეთ 2,47 ანუ რესპოდენტები არ ენდობოდნენ ეროვნულ ვალუტას, თუმცა რომ შევადაროთ ლარში მათი დანაზოგების პროცენტს თითქმის 70 პროცენტი ლარში ინახავს მაინც თანხას. ანუ ეს ნიშნავს რომ რესპოდენტები ბოლომდე ვერ აცნობიერებენ თავის დამოკიდებულებას ლარისადმი, და ასევე იმას რომ მაღალი პროცენტი ლარში არსებულ დეპოზიტებზე უზრუნველყოფს ლარზე მზარდ მოთხოვნას, რაც გასათვალისწინებელია ეროვნული ბანკის მხრიდან მონეტარული პოლიტიკის გატარებისას.

კონკრეტულად თქვენს შემოსავლებზე იმოქმედა თუ არა მიმდინარე COVID19-ის პანდემიით წარმოქმნილმა კრიზისმა ?

392 ответа

შემდეგი კითხვა სრულად COVID19-ის წარმოქმნილ კრიზისზეა და იმაზე თუ რამდენად დააზარალა მოსახლეობა მან. როგორც ჩანს მოსახლეობის 35,5% ამბობს რომ მასზე ძალიან იმოქმედა და უნდა აღვნიშნოთ რომ ეს საკმაოდ დიდი რიცხვი გამოდის, ხოლო მინიმალური 14,8% ამბობს რომ მასზე სრულებით არ უმოქმედია. რომ შევადაროთ და განვაზოგადოთ მონაცემები დაახლოებით 85% სრულებით ან ნაწილობრივ მაინც მოახდინა ზეგავლენა მიმდინარე კრიზისმა.

როგორც იცით, მიმდინარე პირობებში ბანკებმა მოსახლეობას შესთავაზა სამ თვიანი საშელავათო პერიოდი, რაც სამი თვით სესხები გადავადებას გულისხმობდა და სწორედ ამას ეხებოდა შემდეგი კითხვაც. მაინტერესებდა მოსახლეობის რა ნაწილმა გამოიყენა ეს შეთავაზება, რაც კიდევ უფრო დაგვეხმარებოდა იმის გაგებაში თუ რა გავლენა მოახდინა COVID19-მა მოსახლეობაზე. 42,2% რესპოდენტების თქვა რომ მიმდინარე შეთავაზებით ისარგება, ხოლო 57,8% განაცხადა რომ არ უსარგებლია. დაახლოებით 50:50 გამოდის.

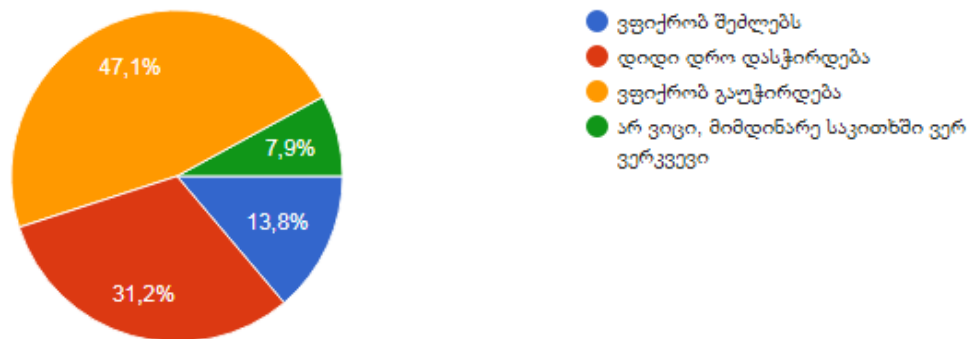
შემდეგი კითხვებიც დამეხმარებოდა გამეგო რამდენად ენდობიან ლარს და რესპოდენტებს შევთავაზე პასუხები დაეფიქსირებინათ იმაზე მოახდინეს თუ არა დანაზოგების კონვერტირება უცხოურ ვალუტაში. მიმდინარე მდგომარეობის დროს მკვეთრად დაეცა ლარი, უნდა აღვნიშნოთ რომ მის მაქსიმუმსაც მიაღწია და ასეთი გაუფასურება პირველი შემთხვევა გახლდათ. 91,5% განაცხადა რომ ლარში შეგროვებული თანხები უცვლელად დატოვეს, ხოლო 8,5% განაცხადა რომ დააკონვერტირეს და სხვა ვალუტაში გადაიყვანეს. ხოლო რაც შეეხება უცხოური ვალუტიდან ლარში კონვერტირებას მხოლოდ 10,7% მოახდინა დანარჩენმა ისევ უცხოურ ვალუტაში დატოვება ამჯობინა. ეს მიუთითებს რომ ლარის მიმართ ნდობა საკმაოდ მაღალი იყო მიუხედავად იმისა რომ ლარმა ყველა ფსიქოლოგიური ნიშნული გაარღვია, მოსახლეობის 91,5 პროცენტმა დანაზოგები ლარში შეინარჩუნა. ამიტომ უნდა გვევარაუდა, რომ ლარის გაუფასურება წმინდა სპეკულაციურ ხასიათს ატარებდა და აჟიოტაჟის დასრულების შემდეგ ის აღიდგენდა პოზიციებს. ჩვენი ვარაუდი

ნაწილობრივ დადასტურდა, კერძოდ ლარის მიმართ ასეთი ნდობა ეკონომიკის გახსნის შემდეგომ პერიოდზეც აისახა, როდესაც ლარმა მკვეთრი გამყარება დაიწყო.

ჩვენ ასევე დავინტერესდით და გადავამოწმეთ თუ რამდენად შეესაბამებოდა მოსახლეობის ემოციური ვარაუდები მათ რეალურ ქცევას. ამიტომ მივმართეთ შემდეგი ორი კითხვით:

თქვენი აზრით მიმდინარე COVID19-ის პანდემიის დასრულების შემდეგ შეძლებს თუ არა ლარის კურსი დაუბრუნდეს ძველ ნიშნულს?

391 ответ

ამ დიაგრამიდან ნათლად ჩანს რომ მოსახლეობის უმცირეს ნაწილს ჰგონია რომ ლარი შეძლებს დაუბრუნდეს ჩვეულ მდგომარეობას. სამწუხაროდ ასე ოპტიმისტურად არ არიან განწყობილნი სხვები და მათ მიაჩნიათ რომ თუ ლარი შეძლებს დაუბრუნდეს ადრინდელ მდგომარეობას ამას დიდი დრო დასჭირდება (31,2%) ან ფიქრობენ რომ გაუჭირდება (47,1%), რაც ნამდვილად არ გვაძლავს დაიმედების შესაძლებლობას.

რაც შეეხება მეორე კითხვას ისევ ლარსა და ნდობას შეეხებოდა. ენდობით თუ არა ლარს მიმდინარე პერიოდში. 106 რესპოდენტმა განაცხადა რომ ლარს არ ენდობიან, 133 ისევ შეიკავა თავი პასუხის გაცემისგან, 88 რესპოდენტი მეტნაკლებად არ ენდობა ეროვნულ ვალუტას, ხოლო მხოლოდ 14 რესპოდენტმა განაცხადა რომ ლარზე ნდობა ჯერ კიდევ აქვს.

ასეთი შედეგი მიუთითებს, რომ საქართველოში მოსახლეობის ემოციური განწყობები ეკონომიკურ პრობლემებზე ხშირად აცდენილია მათი პრაგმატული ქცევისაგან, რაც სოციოლოგიური კვლევის ძირითად გამოწვევას წარმოადგენს.

დასკვნა

ეროვნულ და საერთაშორისო ვალუტებს შორის ურთიერთობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული სახელმწიფო მონეტარულ პოლიტიკაზე. ამის გარეშე შეუძლებელია სავაჭრო პოლიტიკის, საერთაშორისო მონეტარული პოლიტიკის ანალიზი. თავის მხრივ, მონეტარული პოლიტიკა განისაზღვრება მრავალი ფაქტორით, დაწყებული შიდა თუ საერთაშორისო მაკროეკონომიკური პირობებიდან, პოლიტიკურ ინსტიტუტებამდე. მცირე ღია ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისთვის, მონეტარული პოლიტიკა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკურ საქმიანობასა და პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებაზე. მონეტარული პოლიტიკა ასახავს არა მხოლოდ ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობას, არამედ სოციალურ და პოლიტიკურ ინსტიტუტებს. ერთი შეხედვით, გაცვლითი კურსის არჩევის გადაწყვეტილება მარტივი ჩანს, მაგრამ პოლიტიკის შემქმნელებმა უნდა გაითვალისწინონ მისი შედეგების გავლენა საზოგადოების თითოეულ წევრზე.

გაცვლითი კურსის პროგნოზირება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მაკროეკონომიკური სტაბილურობის თვალსაზრისით, რადგან გაცვლითი კურსი და მთლიანად მონეტარული პოლიტიკა დიდ გავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკურ და ფინანსურ სიმტკიცეზე.

იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო არის ღია ფინანსური ანგარიშის ქვეყანა და მისი ბიზნესის ციკლები განსხვავდება მსოფლიოს წამყვანი სავალუტო ეკონომიკის ქვეყნებისგან, ადგილობრივად რეგულირებული დამოუკიდებელი მონეტარული პოლიტიკა არის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი მაკროეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებისთვის. ამრიგად, მცურავი გაცვლითი კურსის უარყოფა ქვეყნისთვის უფრო მეტ ფასს უკავშირდება, ვიდრე ახალი რეჟიმის სარგებელს. გარდა იმისა, რომ საქართველოს არ აქვს ოპტიმალური სავალუტო სივრცე არცერთ ქვეყანასთან, პრაქტიკულად არ არსებობს ჰიპერინფლაციის ან ფინანსური სექტორის არასტაბილურობის რისკი.

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საქართველომ არაერთხელ განიცადა დიდი ეკონომიკური კრიზისი, ზოგიერთ შემთხვევაში ცუდი მონეტარული პოლიტიკისა და გაცვლითი კურსის ცვალებადობის გამო. გაცვლითი კურსის ცვალებადობა კვლავ უარყოფით გავლენას ახდენს ეკონომიკის განვითარებაზე და ანელებს მის ზრდას.

შესაბამისად, რომ არა ელექტრონული ვალუტის ბაზარი, რომელიც დააკავშირებს საქართველოში არსებულ ეკონომიკურ სუბიექტებს უცხოურ ბაზრებთან, საქართველოში არსებულ ეკონომიკურ სუბიექტებს მცირე შანსი ექნებოდათ ჩართულიყვნენ

საერთაშორისო სავალუტო ვაჭრობაში. ელექტრონული ვალუტის ბაზრის საშუალებით, კორპორაციებსა და საქართველოს მოქალაქეებს საშუალება აქვთ შეიძინონ საჭირო ცოდნა და გამოცდილება, მუდმივად იცოდნენ მსოფლიო სავალუტო ბაზარზე მიმდინარე პროცესების შესახებ.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Allison, I. ((8 September 2015). "If Banks Want Benefits of Blockchains, They Must Go Permissionless". *International Business Times- from the original on 12 September 2015* .
- Berger, A. R. (2000). "Globalization of financial institutions: evidence from cross-border banking performance". *Wharton Papers on Financial Services* , 3.
- Bromiley, G. (1979). *International Standard Bible Encyclopedia: A–D*. William B. Eerdmans Publishing Company.
- Cartwright, M. (2018). "*Trade in Ancient Greece*" *Ancient History Encyclopedia*.
- Chaum, D. (n.d.). <https://www.peoples.ru/>. Retrieved from Кто придумал защищенные электронные деньги?: https://www.peoples.ru/technics/programmer/david_chaum/
- Crump, T. (1981). *The Phenomenon of Money (Routledge Revivals)*. US: Taylor & Francis.
- Смаль, В. (2017). <https://happycoin.club/>. Retrieved from В каких странах запрещены криптовалюты?: <https://happycoin.club/v-kakih-kriptovalyutyi/>
- D. Aslanishvili, K. O. (September 30, 2016). *Origins and the Reasons of Monetary (1995-2016)*. Tbilisi: Scientific Research Publishing.
- D.Sichinava. (2019). CRYPTOCURRENCY AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT. *ECOFORUM* , 1-3.
- D'Agnolo, M. (from the original on 26 October 2015). "All you need to know about Bitcoin". *timesofindia-economictimes* .
- De Grauwe, P. (2000). "Controls on capital flows". *Journal of Policy Modeling* , 391-405.
- E. Ismailov, V. P. (2006). *The Central Caucasus: Essays on Geopolitical Economy*. Stockholm: CA&CC Press.
- Edwards, S. (1999). Crisis prevention: lessons from Mexico to East Asia ". *NBER working paper* .
- Galbraith, J. (1992). The Future of Economics. "*Economics in the Century Ahead* , , 17.
- Geiss, C. (2014). *Encyclopedia of American Business History*. America: Infobase Publishing.
- Greenberg, A. (2011). "Crypto Currency". *Forbes* .
- International, T. (2018). "*Corruption Perceptions Index 2018 Executive Summary*. Berlin, Germany.
- Issing, P. O. (2000, 09 12). <https://www.ecb.europa.eu/>. Retrieved from The globalisation of financial markets: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2000/html/sp000912_2.en.html?fbclid=IwAR3-wC_1g01YQNJBV_HxC2oek4DOcY41uGvJN8V_rBBITyUlfX2gMFtUs0

Jaiswal, D. (n.d.). <https://www.yourarticlelibrary.com/>. Retrieved from Determination of Foreign Exchange Rates: 3 Theories: <https://www.yourarticlelibrary.com/economics/foreign-exchange/determination-of-foreign-exchange-rates-3-theories/77071>

Kunio Okina, M. S. (1999). *Financial Market Globalization: Present and Future*. Japan.

Papava, V. (2005). The Political Economy of Post-Communist Capitalism. In *Necroeconomics* (pp. 12-17.). New York: I Universe.

Polansek, T. (2 May 2016). "CME, ICE prepare pricing data that could boost bitcoin". *Reuters* .

Record, N. (2003). *Currency Overlay (Wiley Finance Series)*. WILEY FINANCE.

THEINTACTONE.COM. (2018, 07 20). Retrieved from Foreign Exchange Market: Nature, Structure, Types of Transactions: <https://theintactone.com/2018/07/20/ifm-u2-topic-1-foreign-exchange-market-nature-structure-types-of-transactions/>

Tobin, J. (1996). "Prologue" in *The Tobin Tax: Coping with Financial Volatility*. Oxford, University Press , 10-18.

Waldo, R. (2018, 05). <http://hoerul-finance.blogspot.com/>. Retrieved from Forex Market and Globalization: <http://hoerul-finance.blogspot.com/2016/05/forex-market-and-globalization.html>

ბანკი, ს. ე. (2020). *nbg.gov.ge*. Retrieved from National Bank Georgia: <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=542&lng=eng>

ბანკი, ს. ე. (2020, 05). *nbg.gov.ge*. Retrieved from მონეტარული პოლიტიკის ანგარიში: https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/moneratyfiscal/2020/2020q2_geo_080520.pdf?fbclid=IwAR1wbVmdW1nlZalv-is1cYVJLVpBPO1otMnt9Qoh-zoSJ--BtZUV9_Jqj0Y

ო.ანგურიძე, ი. ვ. (2012). *საქართველოს ეროვნული ვალუტის უსაფრთხოების პრობლემა და თანამედროვე გამოწვევები*. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

დაწარმო

Ivane Javaxishvili Tbilisi State University

Faculty of Economics and Business

Nia Zurabiani

Theme: Global Challenges of Foreign Exchange Market Development and
Georgia

Master's program: Business administration

Thesis is performed to obtain the academic degree of Master of Business
Administration

Head: Associate Professor

Shota Shaburishvili

Tbilisi 2020

კვლევის მიზანია მოსახლეობის დამოკიდებულების განალიზება ეროვნული ვალუტის სანდოობაზე მიმდინარე მოვლენების გათვალისწინებით (COVID19-ის კრიზისი).

ლინკი სადაც გამოკითხვა ჩატარდა: https://docs.google.com/forms/d/1HNWrlwDLv9zf45eR-ae_rQsLdseYCDc410XsZKk8M/edit

ქვემოთ მოცემულია კითხვები რომელიც კვლევის ჩატარებისას გამოვიყენე და ასევე მითითებულია გაცემული პასუხების რაოდენობა.

A1. რესპოდენტის სქესი:

კაცი	1	86
ქალი	2	321

A2. რესპოდენტის ასაკი:

16-30 წელი	1	245
30-40 წელი	2	67
40-50 წელი	3	63
50-60 წელი	4	26
საპენსიო ასაკის	5	6

A3. ხართ თუ არა დასაქმებული

დიახ	1	327
არა	2	79

A 4. როგორია თქვენი საშუალო წლიური შემოსავალი (დაახლოებით):

არ მაქვს პირადი შემოსავალი	1	52
0-დან 3000 ლარამდე	2	150
3000-დან 10000-მდე	3	91
10000-დან 40000-მდე	4	86

40000- და მეტი	5	9
სურვილის შემთხვევაში მიუთითეთ კონკრეტული თანხა		12

A5. დაახლოებით რამდენ დანაზოგს ფლობთ

არ მაქვს დანაზოგი	1	199
0-დან 3000 ლარამდე	2	126
3000-დან 10000-მდე	3	50
10000-დან 40000-მდე	4	15
40000- და მეტი	5	6
სურვილის შემთხვევაში მიუთითეთ კონკრეტული თანხა		4

A6. დაახლოებით რამდენია თქვენი დავალიანება საკრედიტო ინსტიტუტების მიმართ

არ მაქვს ვალი	1	148
0-დან 3000 ლარამდე	2	127
3000-დან 10000-მდე	3	59
10000-დან 40000-მდე	4	27
40000- და მეტი	5	32
სურვილის შემთხვევაში მიუთითეთ კონკრეტული თანხა		8

A7. შემოსავლის დაახლოებით რა ნაწილს ზოგავთ წელიწადში

ვერ ვზოგავ	1	206
10%-მდე	2	103
10-დან 20%	3	45
20-დან 30%	4	31
30-დან 40%	5	14

სურვილის შემთხვევაში მიუთითეთ კონკრეტული %		6
--	--	---

A8. შემოსავლის დაახლოებით რა ნაწილი გჭირდებათ საკრედიტო ორგანიზაციების ვალების მომსახურებაზე

არ მაქვს ვალი	1	153
10%-მდე	2	49
10-დან 20%	3	71
20-დან 30%	4	61
30-დან 40%	5	57
სურვილის შემთხვევაში მიუთითეთ კონკრეტული %		9

A9. შემოსავლის დაახლოებით რა ნაწილს ხარჯავთ საზღვარგარეთ მოგზაურობასა და უცხოური ინტერნეტგვერდებიდან საგნების გამოწერაზე

არ ვიცი	1	155
10%-მდე	2	114
10-დან 20%	3	39
20-დან 30%	4	28
30-დან 40%	5	20
სურვილის შემთხვევაში მიუთითეთ კონკრეტული %		24

A10. რომელ ვალუტაში გაქვთ დავალიანება საკრედიტო ინსტიტუტების მიმართ ?

ლარი	1	272
ამერიკული დოლარი	2	19
ევრო	3	3
ელექტრონული ვალუტა	4	-

სხვა	5	85
------	---	----

A11. რომელ ვალუტაში ინახავთ ძირითადად დანაზოგს?

ლარი	1	274
ამერიკული დოლარი	2	51
ევრო	3	24
ელექტრონული ვალუტა	4	4
სხვა	5	41

A11. რა ფაქტორები გაითვალისწინეთ დანაზოგის კონკრეტულ ვალუტაში გაკეთების გადაწყვეტილების მიღებისას (შეაფასეთ 1-დან 5 ბალით ქვემოთ მოცემული ფაქტორის მნიშვნელობა (1-ნაკლებად მნიშვნელოვანი, 5-ძლიერ მნიშვნელოვანი)):

საპროცენტო განაკვეთი მოცემულ ვალუტაში არსებულ დეპოზიტებზე	
მოცემული ვალუტის მოსალოდნელი კურსი	
თქვენი მოსალოდნელი დანახარჯები მოცემულ ვალუტაში	
მოცემული ვალუტის კონვერტაციის სიმარტივე (კონვერტირებადობა)	
მოცემული ვალუტის ემიტენტი სახელწიფოს ეკონომიკური მდგომარეობის საიმედოობა	

A12. რა ფაქტორები გაითვალისწინეთ სესხის კონკრეტულ ვალუტაში აღების გადაწყვეტილების მიღებისას (შეაფასეთ 1-დან 5 ბალით ქვემოთ მოცემული ფაქტორის მნიშვნელობა (1-ნაკლებად მნიშვნელოვანი, 5-ძლიერ მნიშვნელოვანი)):

საპროცენტო განაკვეთი მოცემულ ვალუტაში არსებულ დეპოზიტებზე	
მოცემული ვალუტის მოსალოდნელი კურსი	
თქვენი მოსალოდნელი დანახარჯები მოცემულ ვალუტაში	
მოცემული ვალუტის კონვერტაციის სიმარტივე (კონვერტირებადობა)	
მოცემული ვალუტის ემიტენტი სახელწიფოს ეკონომიკური მდგომარეობის საიმედოობა	

A13. COVID19-ის პანდემიამდე როგორ აფასებდით თქვენს ნდობას ეროვნული ვალუტის (GEL) მიმართ შკალაზე? (1-დან- 5მდე. 1- სრულებით არ ვენდობოდი, 5-სრულებით ვენდობოდი).

1	2	3	4	5
სრულებით არ ვენდობოდი	გამიჭირდება პასუხის გაცემა	მეტნაკლებად არ ვენდობოდი	ნაწილობრივ ვენდობოდი	სრულებით ვენდობოდი
96	126	100	70	16

A.14 კონკრეტულად თქვენს შემოსავლებზე იმოქმედა თუ არა მიმდინარე COVID19-ის პანდემიით წარმოქმნილმა კრიზისმა ?

მეტნაკლებად იმოქმედა	1	146
ძალიან იმოქმედა	2	142
თითქმის არ უმოქმედა	3	55
არ უმოქმედა	4	59

A15. მიმდინარე COVID19-ის პანდემიის პირობებში ისარგებლეთ თუ არა ბანკების მიერ შემოთავაზებული სესხების გადავადების პირობებით?

დიახ	1	170
არა	2	229

A16. მიმდინარე COVID19-ის პანდემიის პირობებში მოახდინეთ თუ არა ლარში არსებული დანაზოგების კონვერტაცია უცხოურ ვალუტაში?

დიახ	1	34
არა	2	363

A17. მიმდინარე COVID19-ის პანდემიის პირობებში მოახდინეთ თუ არა უცხოურ ვალუტაში არსებული დანაზოგების კონვერტაცია ლარში?

დიახ	1	41
არა	2	351

A18. მიმდინარე COVID19-ის პანდემიის პირობებში რომელ ვალუტაში ამჯობინებდით სესხის აღებას?

GEL	1	333
USD	2	22
EUR	3	11
სხვა	4	28

A19. თქვენი აზრით მიმდინარე COVID19-ის პანდემიის დასრულების შემდეგ შეძლებს თუ არა ლარის კურსი დაუბრუნდეს ძველ ნიშნულს?

ვფიქრობ შეძლებს	1	55
დიდი დრო დასჭირდება	2	127
ვფიქრობ გაუჭირდება	3	188
არ ვიცი, მიმდინარე საკითხში ვერ ვერკვევი	4	31

A20. მიმდინარე COVID19-ის პანდემიის პირობებში როგორ აფასებდთ თქვენს ნდობას ეროვნული ვალუტის (GEL) მიმართ შკალაზე? (1-დან- 5მდე. 1 - სრულებით არ ვენდობი, 5-სრულებით ვენდობი).

1	2	3	4	5
სრულებით არ ვენდობი	გამიჭირდება პასუხის გაცემა	მეტნაკლებად არ ვენდობი	ნაწილობრივ ვენდობი	სრულებით ვენდობი
107	137	91	60	14